

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU TUTANAK DERGİSİ

6'ncı Toplantı
2 Haziran 2016 Perşembe

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- KONU

A) GÖRÜŞMELER

1.- İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ülkemiz hakkında verdiği kararların icrasının izlenmesine ilişkin görüşmeler

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 2

2 Haziran 2016 Perşembe

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 10.36

BAŞKAN: Mustafa YENEROĞLU (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Fatma BENLİ (İstanbul)

BAŞKAN VEKİLİ: Şenal SARIHAN (Ankara)

SÖZCÜ: Leyla ŞAHİN USTA (Konya)

KÂTİP: Ayhan BİLGİN (Kars)

BAŞKAN – İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun çok saygıdeğer Divan üyeleri, Adalet ve Dışişleri Bakanlığımızın değerli temsilcileri; hepinize hoş geldiniz diyorum. Toplantımızın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Kısaca Adalet Bakanlığımız ve Dışişleri Bakanlığımızdan gelen arkadaşları ben ismen ifade edeyim arkadaşlar da tanışınlar diye: Sayın Selahattin Menteş Bey, Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, hoş geldiniz; Harun Mert Bey, Uluslararası Hukuk Genel Müdürü, hoş geldiniz; Hacı Ali Açıkgül Bey, İnsan Hakları Daire Başkanı, hoş geldiniz; Alpay Gencer Bey, İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Üyesi, hoş geldiniz; Yasin Bulut, İnsan Hakları Daire Başkanlığında Hâkim, hoş geldiniz; Abdi Sağlam Bey, İnsan Hakları Daire Başkanlığında Hâkim, hoş geldiniz ve Dışişleri Bakanlığımızdan da Meltem Aksin Hanımefendi, İnsan Hakları Uzmanı, hoş geldiniz.

II.- KONU

A) GÖRÜŞMELER

1.- *İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ülkemiz hakkında verdiği kararların icrasının izlenmesine ilişkin görüşmeler*

BAŞKAN – Evet, çok saygıdeğer arkadaşlar; malumunuz, İnsan Hakları İnceleme Komisyonu olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ülkemiz hakkında verdiği kararların icrasının izlenmesi mekanizmasını başlatma niyetinde olduğumuzu ifade etmiştik. Bu konuyla ilgili değişik ortamlarda görüşmeler yapmıştık. En son Komisyonumuzda ve Divan toplantımızda da yine bu hususu görüşmüştük.

Özellikle İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanmasını Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi de, malumunuz, izlemektedir. Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi yakın zamanda aldığı kararlarla AİHM kararlarının izlenmesi konusunda ulusal parlamentolara da önemli görevler düştüğünü belirtmiş ve bu konuda bilgi aktarımı amacıyla da tüm ülkelere ziyaretler gerçekleştirmiştir. Birçok Avrupa Konseyi ülkesinin parlamentosu son iki üç yıl içerisinde Mahkemenin kararlarının icrasını takip konusunda izleme süreci başlatmışlardır. Örneğin, İngiltere, Finlandiya, Romanya, Almanya, Hollanda ve Polonya parlamentolarında işlemekte olan izleme süreçleri bulunmaktadır. Bu konu, parlamentoların insan hakları komisyonları eliyle takip edilmektedir. Aynı şekilde biz de Komisyon olarak Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına verdiği önemi göstermek, kararların işaret ettiği ihlal alanlarını azaltmaktaki kararlılığı ortaya koymak ve Hükûmete yol göstermek amacıyla, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının icrasını izlemek üzere bir mekanizma oluşturmayı amaçladık.

Bu konu, önceden belirttiğim gibi, 22'nci Yasama Döneminden itibaren devamlı bir biçimde konuşulmuş, uluslararası ziyaretlerde de devamlı gündeme gelmiş fakat bugüne kadar netlik kazanmamıştır. Geçtiğimiz yasama döneminde de Komisyonun bu doğrultuda beyanları olmuş ve 2015 AB İlerleme Raporu'yla Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi 2015 Raporu'nda da bu konuya yer verilmiştir.

Hâlihazırda Adalet Bakanlığı, Türkiye hakkında verilen ihlal kararlarını Komisyonumuzla paylaşmaktadır. Kendileriyle de bir iş birliği çerçevesinde bu mekanizmanın hayata geçirilmesi, bu amaçla ilk olarak çalışma yönteminin belirlenmesi uygun olacaktır kanaatindeyiz. Bununla birlikte, yine Dışişleri Bakanlığının da rolü mevcut. Bu nedenle, bugün biz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde ülkemizle ilgili görülen davalarda Adalet ve Dışişleri Bakanlıklarının görevlerine dair bilgi almak ve Komisyonumuzca başlatılacak bir izleme mekanizmasında da iş birliği olanaklarını değerlendirmek üzere toplanarak bu iki Bakanlığımızın sunumlarını dinlemek istedik. Akabinde de konuyla ilgili de kendi aramızda müzakerelerimizi sürdürüp nasıl bir mekanizma, yöntem belirleyeceğimiz konusunda da mutabakata vardıktan sonra ilk Komisyon toplantımızda diğer Komisyon üyelerimizle de uygun gördüğümüz mekanizmayı paylaşıp ondan sonra yola devam etmiş olacağız inşallah.

Şimdi ben sözü Adalet Bakanlığı temsilcilerine bırakacağım. Akabinde Dışişleri Bakanlığımız adına siz de bir sunum yapacaksınız değil mi?

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 3

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI UZMANI MELTEM AKSEN – Olur efendim, yaparım.

BAŞKAN – Siz de bir takdimde bulunursanız faydalı olur.

Konuyla ilgili olarak sunumların özetleri yazılı olarak da gönderilmişti. Bunları da milletvekili arkadaşlarımıza takdim edelim bir zahmet.

Evet, sözü sizlere veriyorum.

Selahaddin Bey, buyurun.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Teşekkür ederim Başkanım. Ben de sizi ve saygıdeğer milletvekillerimizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle, bu imkânı bizlere sunduğunuz için de teşekkür ediyoruz. Çünkü, bizler İnsan Hakları Daire Başkanlığı olarak Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğümüz bünyesinde gerçekten önemli faaliyetlerde bulunuyoruz ama kendimizi tanıtamıyoruz. Arkadaşlarımız bugün yapacakları sunumlarla hem sayın milletvekillerimizi hem de belki de bir anlamda kamuoyunu da bilgilendirmiş olurlar diye düşünüyoruz. Ben bir kez daha teşekkür ediyorum.

Şimdi, Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğümüz burada. İnsan Hakları Daire Başkanlığımız Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğümüz bünyesinde faaliyet yürütüyor. Özellikle uluslararası adli konularda Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğümüz merkezî makam konumunda, bunu vurgulayayım. Ama, özellikle bizim bugünkü konumuz daha çok Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi istatistikleri, Bakanlığımızın görevleri ve Tazminat Komisyonunun yaptığı faaliyetler.

Şimdi İnsan Hakları Daire Başkanımız Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi istatistikleri ve Bakanlığımızın görevleri hakkında sizlere kısaca bilgi arz etsinler.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Sayın Başkanım, heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Sunum başlığını kısaca “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İstatistikleri ve Bakanlığımızın Görevleri” şeklinde koyduk. Sunum planımız şu şekilde, 4 başlık altında: AİHM İstatistikleri, İnsan Hakları Daire Başkanlığının Kuruluşu ve Görevleri, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı ve bir de Komisyonumuzun çalışmasıyla bağlantılı olarak AİHM kararlarının icra sürecine ilişkin bir genel bilgi arz etmeyi düşündük.

Birinci olarak AİHM istatistiklerine baktığımız zaman: Efendim, tabii, AİHM istatistiklerinde Türkiye 1987’de, malumunuz, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuruyu kabul etti ve ilk karar 1995’te Türkiye aleyhine verildi. O anlamda sunduğumuz istatistikler 1995’ten 2016’ya kadarki sürecin tamamını kapsamakta. 30 Nisan itibarıyla -henüz 31 Mayıs yayınlanmadı- AİHM önünde derdest başvuru sayısı açısından Ukrayna 1’inci, Rusya 2’nci, Türkiye 3’üncü sırada. Burada şöyle bir alt bilgi vermek istiyorum: Malumunuz, Ocak ayında Bakanlar Kurulu kararıyla Tazminat Komisyonumuzun yetkisini genişlettik, birtakım mülkiyet uyuşmazlıkları ve ceza tevkişlerindeki, ceza infaz kurumlarındaki bazı hususlara ilişkin Tazminat Komisyonuna etki, yetki verdik. Yaklaşık 1.000-1.500 civarında dosyanın daha AİHM’den Tazminat Komisyonuna iade edilmesini bekliyoruz. Yaklaşık beş aydır AİHM’den bu konuda karar verilmesini bekliyoruz. Aldığımız bilgilere göre önümüzdeki bir iki ay içerisinde bu kararlar yazım aşaması tamamlanıp açıklanacak ve bu sayının 1.500 civarında daha düşmesini bekliyoruz.

Bugün itibarıyla 8.450 olan derdest başvuru sayısının yıllar itibarıyla dağılımına baktığımız zaman, 2006’dan 2012’ye kadarki süreçte peyderpey ve düzenli bir yükseliş olduğunu görüyoruz. 2006’da 9 binler civarından 2012 yılı itibarıyla 17 binleri bulmuştu. 2016 itibarıyla düzenli bir düşüş trendi olduğunu görüyoruz. Tabii, bunda etki olarak yapılan reform faaliyetlerinin, bireysel başvuru sisteminin getirilmesinin, Tazminat Komisyonunun kurulmasının, Daire Başkanlığımızın, Bakanlığımızın dostane çözüm ve tek taraflı deklarasyon yöntemlerini daha etkili kullanmasının etkili olduğunu düşünüyoruz.

Şimdi, biraz önceki istatistiklerde AİHM’in önünde 3’üncü sıradayız demiştik. Tabii, bu, 47 ülke içerisindeki sıralama sadece başvuru sayısına bakarak. Bir de AİHM kendi yıllık raporunda 10 bin kişiye düşen başvuru sayısı açısından da bir istatistik yayınlıyor. Buradan baktığımız zaman, 10 bin kişiye düşen başvuru sayısı açısından, Türkiye’nin 47 ülke içerisinde 36’ncı sırada olduğunu görüyoruz.

Bir sonraki istatistiğimiz de bu 10 bin kişiye düşen başvuru sayısı açısından yıllar itibarıyla oransal dağılım. Burada da yine 2012’den itibaren düzenli bir düşüş olduğunu görüyoruz.

AİHM tarafından 1995’ten beri Türkiye hakkında ihlal kararı veriliyor dedik. Verilen ihlal sayılarına baktığımız zaman tüm ülkeler anlamında, bu alanda verilen ihlal kararı sayısı ülkemizin 2.812 ihlalle 1’inci sırada olduğunu, sonra İtalya ve Rusya’nın geldiğini söyleyebilirim.

Bir sonraki slaytta da bu 2.812 ihlal kararını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde maddeler bakımından sınıflandırdığımız zaman, 821 ihlal kararının 6’ncı madde ve 685 ihlal kararının da özgürlük

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 4

ve güvenlik hakkı olarak devam ettiğini görüyoruz. Bu 2.812 ihlal kararına maddeler bakımından baktığımız zaman, 1.464'ü adil yargılanmaya ilişkin yirmi bir yıllık süreçte, 6'ncı madde genel olarak 821, yargılamanın uzunluğu olarak 582, yargı kararının icra edilmemesi olarak da 61 karar. Burada, yalnız, şu bilgiyi vermek istiyorum Sayın Komisyonumuza: Şimdi, adil yargılanma hakkına ilişkin istatistik, dediğim gibi, yarısını oluşturuyor aşağı yukarı. Bu ihlallerin yaklaşık 300'ü devlet güvenlik mahkemelerine ilişkin çünkü 1995'ten beri verilen ihlal kararları dediğimiz için bu dosyalar Gencel Grubu kararı altında Bakanlar Komitesi tarafından da 2014 yılında kapatıldı. 600 tanesi uzun yargılamaya ilişkin. Uzun yargılama konusunda da, malumunuz, 2013 yılında Tazminat Komisyonu kuruldu, AİHM tarafından Ümmühan Kaplan pilot kararı doğrultusunda Bakanlığımız bünyesinde Tazminat Komisyonu kuruldu ve AİHM Bakanlar Komitesi geliştirilen bu iç hukuk yolunu etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul etti ve 7 bin civarında dosyayı Tazminat Komisyonuna gönderdi. Tazminat Komisyonu üyemiz biraz sonra detaylı bilgi verecek. Dolayısıyla, 300 artı 600, 900... Bir 100 civarında dosya avukat yardımıyla yararlanmamaya ilişkin Salduz grubu altında incelenen dosya. Bu konuda da, malumunuz, 2004 yılındaki Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki düzenlemelerle AİHM kararlarının da, standartlarının da üzerine geçildi. Yine bir 100 civarında dosya yargı kararlarının yerine getirilmemesine ilişkin. Yine bu da Kılıç grubu altında inceleniyor ve burada da en son Anayasa değişikliği ve yine Tazminat Komisyonumuzun teşkiliyle artık 1.200 civarındaki dosyaya ilişkin yani 1.400 civarındaki dosyanın, kararın 1.200'üne ilişkin yasama organımızın aldığı tedbirler dolayısıyla ihlal nedenlerini gidermiş bulunuyoruz düzenlemeden kaynaklı olarak. Tabii, uygulamadan kaynaklı çıkabilir. Bu anlamda da yasama organımıza da tabii ki teşekkür ediyoruz.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Sonra bir 821 ve 685'ten söz ettiniz. 821'i sehven herhâlde yine 6'ncı maddeyle ilgili. Hepsi aynı değil mi, adil yargılanma...

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şöyle: Adil yargılanma konusu çok geniş, 20'nin üzerinde başlık barındırıyor. Şimdi, AİHM, istatistiklerinde genel adil yargılanma ihlalleri diye genel olarak bir adil yargılanma başlığı altında istatistikler yayınlıyor, bir de özel olarak bazı konulara önem veriyor. Bunun birisi yargılamanın uzunluğu, makul sürede tamamlanmaması.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – 821'i uzun yargılama mı?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Hayır, 821'i genel adil yargılanma sorunları.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Biraz önce açtığınız, alt başlıklarda söylediğiniz avukat yardımı, yargı kararlarının yerine getirilmemesi...

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şöyle: Mesela masumiyet karinesinin ihlali, kararların gerekçeli olmaması, tanıklara çapraz...

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Anladım, anladım.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – ...verilmemesi gibi 6'ncı maddenin 20 civarında unsuru var, bunları kapsayan 821 ihlaliniz var. Yine 6'ncı madde kapsamında kalmakla birlikte AİHM'in sadece Türkiye'ye yönelik değil, diğer bütün 47 ülkeye yönelik olarak da önem verdiği bazı alanlar var “yapısal” dediğimiz, İtalya'da, İspanya'da, bazı Doğu Avrupa ülkelerinde de sorunlu olan o alanları özel olarak belirtme ihtiyacı görüyor. Bunlardan biri makul sürede yargılanmama. Bu konuda, biliyorsunuz, en fazla ihlal İtalya hakkında verilmişti. Mesela, bu alanda da 582 ihlal verilmiş.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Demin “600” demiştiniz.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Yaklaşık 600, 582.

Diğer bir alan yine 6'ncı madde kapsamında değerlendirilen ama AİHM'in özel önem verdiği için ayrı istatistikte belirttiği yargı kararlarının icra edilmemesi. Bu konuda da yine 61 ihlal kararımız var. Yani, toplamda 1.464 olması lazım, küsuratta belki hata olabilir irticalen konuştuğum için.

AİHM'in yıllar itibarıyla verdiği ihlal kararlarının sıralamasına baktığımız zaman, 1995 yılında 2 tane... İlk ihlal kararımız 1995'te verilmişti. Bir yıl içerisinde en fazla ihlal kararının verildiği yılın 2009 olduğunu görüyoruz, 341 ihlal kararı verilmiş. Daha sonra peyderpey düşüş var ve en son 2015 yılı itibarıyla 179 kararda ihlal verildi.

Bir de AİHM'in Türkiye hakkında yıl içinde sonuçlandırdığı dosya sayısına bakmak gerekiyor. Örnek veriyorum, 2015 yılında... Tabii, burada şöyle teknik bir ayırım var efendim: Biz iç hukukta hepsine “mahkeme kararı” deriz, AİHM 2 türlü kullanır, bir “judgement” der, bir de “decision” der. “Judgement” dediğinin Türkçede, bizim hukuk sistemimizde tam karşılığı yok açıkçası ama en yakın şöyle tercüme

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 5

edebiliyoruz: Esastan verdiği kararlara “judgement”, esasa girmeden, kabul edilebilirlikten verdiği kararlara “decision” denilebiliyor. Ama, bu tam bire bir doğru değil ama en yakın bu şekilde tercüme edebiliriz. Bu anlamda AİHM, Türkiye hakkında 2015 yılında 3.060 “decision”la başvuruyu sonuçlandırmış, 87 de “judgement”la yani esastan içine girerek 7 kişilik daire tarafından karar sonuçlandırmış. Dolayısıyla, 3.060 artı 87, 3.147 dosyadan 79 dosyada ihlal kararı verilmiş görünüyor. Diğer kalanlarda ya kabul edilemezlik ya ihlal bulunmadığına ilişkin karar verilmiş görünüyor.

BAŞKAN – Burada şeyin farkını da ifade ediyor musunuz, “Grand Chamber” falan nasıl yapıyorsunuz?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Grand Chamber 2015’te çıkmadı, 2016’da bir tane çıktı efendim. Grand Chamber çok istisnai bir durum. Genel olarak “Chamber”dan, 7 kişilik komiteden...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Nedir o Başkanım, bizi de aydınlatınız.

BAŞKAN – Yapısal olarak ne olduğunu izah edebilir misiniz?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Büyük Daire efendim. Şöyle izah edeyim: Efendim, AİHM’in yargısal bölümler olarak 4 ayrı bölümü var. “Single judge” dediğimiz tek hâkimden, “committee” dediğimiz 3 hâkimden, “chamber” dediğimiz daire 7 hâkimden ve “Grand Chamber” dediğimiz Büyük Daire 17 hâkimden...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Olayların büyüklüğüne göre mi değişiyor?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şimdi, kural olarak 7 hâkimli dairedir yani genel işleyişte genel mahkeme 7 hâkimli dairedir, genel olarak bu dosyalar esastan 7 hâkimli dairede görülür. Fakat, AİHM, biliyorsunuz “common law” sistemini, Anglosakson sistemini sürdüren bir hukuk geleneğinden geliyor. Yani, bizdeki gibi kanun bazlı değil, içtihat bazlı çalışan bir mahkeme. Dairede bir konuda bir karar verilir, artık içtihat oluşur, “öncü karar” denilir buna, “leading” karar denir. Sonra, bu konudaki aynı konuya ilişkin benzer dosyalara artık daire bakmaz, 3 kişilik komite bakar. Mesela: Kişi gözaltına alınmış, avukattan yararlanmamış veya... Yani, bu bizim “Salduz grubu” dediğimiz dosyalarda 2003 öncesi mevzuattan kaynaklanan sıkıntılar vardı, artık AİHM bunu değerlendirdi.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Mahkemenin dili nedir orada?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Resmî dili İngilizce ve Fransızca.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Tercüman ya da aradaki metinlerin anlaşılabilirliği ne kadar denetlenebiliyor? Yani, şahıslar kendini rahat ifade edebiliyorlar mı?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Efendim, tercüman kullanmak istiyorsa taraflar gerek savunma gönderirken gerek duruşmalarda mahkemeden talep edebiliyor, başkan izin verebiliyor, bölüm başkanı “Evet, tercüman kullanmanıza, ana dilinizde -Türkçe veya işte, diyelim, İspanyolca- yapmanıza izin verebilirim.” diyebiliyor ama başkanın izin vermesine bağlı. Bu, kural olarak iki taraf için de geçerli yani hem Hükümet tarafı için hem taraf için geçerli ama Hükümet tarafı olarak biz hiç kullanmadık.

Şimdi, daire öncü karar verdikten sonra artık o konu yerleştiği için “vehicle” deriz, yerleşik “içtihat dosyası” deriz. Bunlar ihlal çıkacaksa komiteden çıkar, artık ihlal çıkmayacak dosyalar ise... Mesela, diyelim, başvuru yapıldı bugün, hiç altı aylık süre içerisinde yapılmamış veya açıkça belgelerini, bilgilerini, delillerini göstermemiş yani baş, kabul edilebilir kriterlerini açıkça kapsamıyor ise -“single judge” diyorlar, tek hâkim- artık hiç ne büyük komiteye gidiyor ne daireye gidiyor, direkt oradan reddediliyor başvurular. Bu “single judge” retleri hükümete bildirilmez yani bizim onlardan haberimiz olmaz, sadece istatistiklerden haberimiz olur.

BAŞKAN – Bunlar reform sonrası oldu tabii.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – 2011’deki bu reform sonrası oldu.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Ben iki hafta önce oraları gezdim, kapalıydı dışı, merak ettim. Bazı vatandaşlar çadır kurmuşlar, mahkemenin önünde çadırda yatıyorlar, kendilerini ifade etmek için pankartlar asmışlar, oralarda bekletiyorlar. Bu uygulamayı anlayamadım, orada ferdî anlamda hak mı arıyorlar, öyle bir kültür var mı o İnsan Hakları Mahkemesinin Strazburg’daki binası etrafında? Bunu kültür olarak soruyorum yani.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Fransız Hükümetiyle ilgili bir konu. Yani, biliyorsunuz, Strazburg Fransa’nın sınırları içerisinde olduğu için...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Orada Fransız olmayanlar da var.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 6

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Yani, mahkeme binası dışındaki bütün aktiviteler, faaliyetler tamamıyla Fransız Hükûmetinin ve Fransız otoritelerinin izni, bilgisi veya dâhilinde yapılan şeyler ama öyle bir kültür...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Siz biliyorsunuz yani.

BAŞKAN – Yok, hayır. Yani, sonuçta orada böyle eylemler falan yapılır, kendileriyle ilgili duruşma falan söz konusu olduğu zaman da, uluslararası basın da tabii orada olduğu için, orada dikkat çekmek adına böyle gündeme getirmek için farklı metotlar denenir. Çünkü, aksi takdirde gündeme gelmez sonuçta.

Bir de Büyük Daireye nasıl dava gider, neden işte... Madem açtık, onları da bir izah ederseniz...

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Son olarak, Büyük Daire... Şimdi, dediğimiz gibi, aslanan, daire dosyalarıdır. Şimdi, Büyük Daireye iki yolla dosya gider: Birinci yol, daire bir konuyu incelerken “Bu konu çok önemli bir konu, AİHM sözleşme sistemi açısından çok nitelikli bir konu, bu konuda Büyük Daire karar versin ki içtihat oluşsun, yeni bir içtihat.” der. Yani “relinquishment” dedikleri, Büyük Daire lehine dosyadan el çekme, böyle diyorlar. Bu, bizim iç hukuk sistemimizde yok. Bir mahkeme veya bir Yargıtay dairesi veya bir Danıştay dairesi Danıştay Genel Kurulu lehine dosyadan el çekmez, bu bizim iç hukuk sistemimizde yok. Sadece Anayasa Mahkemesinin iç işleyişinde var, oradaki bölümler Genel Kurul lehine dosyadan el çekebiliyor. Birinci yol, bu yol. Tabii, çok istisnai bir yol büyük daireden dosyanın bu şekilde gitmesi ama istisna da olsa uygulaması oluyor.

İkinci yol ise... Komite kararları kesin efendim, temyizi yok yani itirazı yok. “Single judge” kararları da kesin, tek hâkimli kararlar da kesin. Sadece daire kararları kesin değil. Daire karar verdikten sonra üç ay içerisinde taraflar verilen kararın AİHM’in daha önceki verdiği içtihatlarla uyumlu olmadığı gibi çok spesifik, somut nedenlerini göstererek dosyanın bir kez de Büyük Daire tarafından ele alınmasını isteyebilir yani doğrudan gitmez bu durumda. 5 kişilik hâkimlerden oluşan bir panel, Büyük Daire paneli var burada. Başkanlığını mahkeme başkanı yapar ve öbür heyet de ona göre oluşturulur. Genelde kararı veren mahkemeden, daireden oluşmaz, kimsenin yer almamasına dikkat ediliyor. Eğer bu 5 kişilik komite “Bu dosyanın Büyük Daire tarafından incelemesi gerekir, çok esaslı bir konudur.” derse bu takdirde Büyük Daire tarafından o dosya incelenir yoksa reddederse o tarihte karar kesinleşir.

Mahkeme ve yayınladığı istatistiklere baktığımız zaman, bu konuda da mahkeme istatistikleri yayınladı. Bu Büyük Daire taleplerinin yaklaşık yüzde 95’i reddediliyor yani ancak yüzde 5’ini mahkeme... Bu sadece Türkiye’ye yönelik değil, tüm, 47 ülkeye yönelik, gerek taraf olsun, gerek hükûmetler tarafından yapılan başvuruların yüzde 95’ini reddediyor.

Efendim, bir sonraki ve son istatistiğimiz, 2012 ile 2015 yılları arasında AİHM tarafından verilen ihlal sayılarının maddelere göre dağılımı. Burada baktığımız zaman, madde bazlı, örneğin adil yargılanma hakkında biraz önce AİHM 2012 yılında 64 ihlal kararı vermiş ama 2015 yılında 28’e düşmüş. Yine adil yargılanmanın bir unsuru olalım. Kararların icra edilmemesi, mahkeme kararlarının icra edilmesi anlamında, 2012’de 20 ihlal kararı vermiş, 2015’te 1’e düşmüş. Özgürlük ve güvenlik hakkı bağlamında, tutuklamayı da içeren, 2012’de 37 ihlal kararı vermiş. 2015’te 14’e düşmüş. İşkence, kötü muamele, bütün 3’üncü madde ihlalleri anlamında 35’ten 27’ye düşmüş, yaşam hakkında 18’den 17’ye düşmüş.

Efendim, Daire Başkanlığımızın görevlerine gelince, İnsan Hakları Daire Başkanlığımız Bakan oluruyla 3 Haziran 2011’de Uluslararası Hukuk Genel Müdürlüğümüz bünyesinde kuruldu. Kuruluş gayesi de AİHM savunmalarının yürütülmesinden sorumlu bir birim kurulması yönündeki talepti. Daha sonra 26 Ağustos 2011 tarihli 650 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yle yasal statüye kavuştu. 14 Kasım 2011 tarihinde de Dışişleri Bakanlığımızla bir protokol imzalandı bakanlar düzeyinde ve bu protokol uyarınca dış politikayı ilgilendirenler haricindeki başvuruların Adalet Bakanlığı tarafından hükûmet savunmalarının hazırlanması ve sonuçlandırılması kararlaştırıldı ve bu protokol uyarınca 1 Mart 2012 tarihinden itibaren hükûmete tebliğ edilen başvurulara ilişkin hükûmet savunmaları Bakanlığımız tarafından yapılmakta. Ancak, dış politikayı ilgilendiriyorsa onları Dışişleri Bakanlığımız yürütüyor. İstatistiki olarak baktığımız zaman da yüzde 95’in üzerinde, yüzde 97-98 oranındaki başvuruları biz yürütüyoruz, 2012’den sonrası için. Kalan, dış politikayı ilgilendirdiği için...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Dış politikayla sizin ilgi alanınızı ayırt eden çizgide bir örnek verebilir misiniz? Mesela şu dava vardı, bunu onlar aldılar.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Örnek vereyim, Kıbrıs’a ilişkin davalar açılıyor. Mesela bu yıl iki tane tebliğ oldu. Orada...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani Kıbrıs’taki açılış gerekçesi bir ihlalle ilgili mi?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Hayır, oradaki kişi mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden dolayı başvuru yapmış, AİHM’e gitmiş. AİHM hükûmete de tebliğ etti. Bu, dış politikamızı ilgilendirdiği için Dışişleri Bakanlığımız takip edecek, savunma sürecini

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa : 7

de onlar yürütecek ama diğer konuları, yani salt dış politika ağırlıklı değilse burada örnekte olduğu gibi, biz takip ediyoruz.

İkinci bir örnek de sözleşmenin 36'ncı maddesi uyarınca, bizim Türk vatandaşımız, örnek veriyorum, Almanya hakkında AİHM'ye gidebiliyor, malumunuz. Sözleşmenin 36'ncı maddesi uyarınca mahkeme bunları ilgili Hükûmete bildirir "Müdahil olmak ister misiniz, istemez misiniz? Vatandaşınız falan üye hakkında bir başvuru yaptı." diye. Bunun değerlendirmesini, Almanya lehine olan başvuruya müdahil olunacak mı, olunmayacak mı, onu yine Dışişleri Bakanlığımız takdir ediyor. O konularda...

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Sayın Başkanım, izninizle...

Belki, şunu da Sayın Vekilim, ifade etmekte fayda var: Yani bizim hazırladığımız bütün savunmalarda da yine ilgili kurumların tamamıyla da Bakanlığımız koordinesinde görüşmeler yapılıyor, toplantılar yapılıyor ve çoğuna da, aslında Dışişleri Bakanlığı da belki de bir şekilde katılıyor. Yani belki bunu da vurgulamak lazım.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Başkanlığımızın görevleri, birazdan savunma sürecini de kısa kısa anlatacağım. Hükûmet savunmalarının, dış politika hariç gönderilmesi, dostane çözüm ve tek taraflı deklarasyon süreçlerinin takibi, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarının icrasının takibi... Burada şöyle bir ayırım var: Savunmalarda 1 Mart 2012'den sonraki savunmaları biz takip ediyoruz ama icralarda 1995'ten beri verilen kararların tamamının takibi bizde. Dış politika ayırımı yine var ama diğer, tarih ayırımı yok. AİHM kararlarının tercümesi ve yayınlanması, insan hakları ihlallerinin önlenmesine ilişkin çalışmalar yapılması: Bu kapsamda çeşitli projeler, seminerler, konferanslar düzenledik. Yine, insan hakları ihlallerinin önlenmesine ilişkin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı, bunu ayrı başlık altında anlatacağız ve bu kapsamda oluşturduğumuz gayriresmî çalışma grubu; Anayasa Mahkemesine görüş hazırlama; Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, AGİT gibi uluslararası kuruluşların insan hakları faaliyetlerinin Dışişleri Bakanlığımızla koordinasyon hâlinde takibi ve hazırlanan raporlara cevap sunulması.

AİHM sürecinde başvuru nasıl yürüyor, nasıl işliyor? Efendim, daimi temsilciliğimiz aracılığıyla AİHM'le bir irtibat kuruldu. AİHM'in "web secure" diye güvenli ağ sistemi var. Güvenli ağ aracılığıyla AİHM "web secure"e yüklediği an direkt bize düşüyor başvuru. Kural olarak 16 hafta savunma süremiz var. Artı 6+2 hafta süre dolarsa toplam 24 haftayı bulabiliyor uzatmalarla. Hükûmet savunmalarını ilgili bütün kurum ve kuruluşlarımızın, bakanlıklarımızın görüşlerini alarak, gerekirse toplantılar yaparak hazırlıyoruz. Bu konuda 2012'de Başbakanlık genelgesi yayınlandı her türlü iş birliğinin yapılması gerektiğine ilişkin. Kararlar, AİHM savunmaları ya İngilizce veya Fransızca olarak yine "web secure" aracılığıyla, daimi temsilciliğimiz aracılığıyla gönderiliyor. Dostane çözüm dedik. Kararlar verildikten sonra da Büyük Daire değerlendirmesini yine tabii ki diğer ilgili kurumlarımızla irtibat hâlinde yapıyoruz.

Konuyla ilgili olmasına yönelik bir slayt olarak da Anayasa Mahkemesi sürecini de kısaca bir bilgilerinize sunmak isterim. Anayasa Mahkemesine malumunuz 23 Eylül 2012'den itibaren bireysel başvuru başladı. Anayasa Mahkemesinin de, direkt kabul edilmeyip esastan inceleyeceği dosyaları Bakanlığımıza tebliğ zorunluluğu var kanun gereği. Fakat buradaki rolümüz AİHM'ye nazaran biraz daha dar. AİHM'de hükûmet savunması verirken Anayasa Mahkemesinde Adalet Bakanlığı görüşü veriyoruz. Toplam 30+30, 60 günlük süremiz var. Temel amacımız, buradaki gözettiğimiz temel ilke, hak ihlallerinin veya ihlal iddialarının AİHM'ye taşınmadan Anayasa Mahkemesi önünde çözüme kavuşturulması. Tabii, bütün başvurularda görüş verme zorunluluğumuz yok. Kanun bize açıkça takdir hakkı vermiş. Biz de Bakanlık olarak gerekli gördüğümüz hususlarda görüş veriyoruz.

Üçüncü bir başlığımız, efendim, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerinin önlenmesine ilişkin eylem planı. Malumunuz olduğu üzere 24 Şubat 2014 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı'yla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı kabul edildi, beş yıllık bir süreci kapsıyor. Eylem planında on dört ana amaç var. Eylem planı hazırlanırken de AİHM'nin ülkemiz hakkında verdiği kararlar, gerek ihlal, gerek kabul edilemezlik, gerek ihlal olmadığına ilişkin kararlar esas alınarak ama ihlal çıkması muhtemel alanlar, konular temel alınarak hazırlandı. 14 ana amaç, 46 hedef, 128 faaliyet ve 23 sorumlu birim öngörülmüş, 11 faaliyetin kısa süreli yani bir yıllık vadede tamamlanması öngörülmüş, 54 faaliyet için orta vade yani 1-3 yıllık vade öngörülmüş, 4 adet faaliyet için 5 yıllık süre öngörülmüş ve 67 faaliyet için de süreklilik -bunlar daha çok farkındalık artırıcı, eğitim faaliyeti gibi- öngörülmüş.

Takibinden sorumlu birim, Genel Müdürlüğümüz bünyesinde kurulu İnsan Hakları Daire Başkanlığımız. Faaliyetlerden sorumlu olarak, eylem planında her bir faaliyetin karşısında sorumlu olarak

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 8

belirtilen kurumlarca altı ayda bir Daire Başkanlığımıza, Bakanlığımıza raporlar sunuluyor. Biz bu raporları hazırlıyoruz ve Başbakanlığa yıllık sunum yapıyoruz. Birinci yıllık uygulama raporu yani 2014-2015 yılına ilişkin rapor 30 Nisan 2015 tarihinde Başbakanlığa sunuldu. Başbakanlık Müsteşarı imzasıyla tüm kamu kurumlarına -bu ilgili, sorumlu kamu kurumlarına- dağıtıldı ve bir talimat verildi; "Eylem planının en üst düzeyde sahiplenilmesi ve Adalet Bakanlığıyla yakın iş birliği içerisinde gerekli faaliyetlerin yapılması" şeklinde.

İkinci yıllık uygulama raporu da kurumlarla, 16 Şubatta dış kurumlarla, 19 Şubatta da yargı kurumlarıyla toplantılar yaptık. Raporumuzun taslağını hazırladık. Kurumlara tekrar taslağını gönderdik. Şu an son olarak Başbakanlığa sevk aşamasındayız. Önümüzdeki günlerde raporu Başbakanlığa sevk edeceğiz.

Eylem planında öngörülen konular kapsamında, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Sayın Jagland ve Adalet Bakanımız Sayın Bekir Bozdağ'ın inisiyatifleriyle gayriresmî çalışma grubu kuruldu. Bu gayriresmî çalışma grubunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden temsilciler, Avrupa Konseyinden temsilciler, Avrupa Konseyinin çeşitli birimlerinden, Proje Ofisinden, kararların İcra Dairesinden ve Genel Sekreter Ofisinden temsilciler var. Bizim tarafta da, Adalet Bakanlığının tarafında, İnsan Hakları Daire Başkanlığı, Kanunlar Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü'nün temsilcileri var. Bu çalışma grubunun şöyle bir önemi var efendim: 47 ülke içerisinde ilk defa böyle bir gayriresmî -informel- bir grup kuruldu ve Mahkeme Konseyi, ilgili hükümet temsilcileri bir araya gelerek ne yapabiliriz konularında fikir teatisinde bulunuyor. O anlamda Genel Sekreter tarafından da Delegeler Komitesi toplantılarında sürekli iyi bir uygulama örneği olarak takdirle gösteriliyor. Bugüne kadar çeşitli toplantılar ve çeşitli faaliyetler yaptık. Somut bir iki faaliyetinden örnek vereyim: En somut faaliyetlerinden birisi, bu toplantılarda, Tazminat Komisyonunun yetki alanının genişletilerek AİHM önündeki bazı dosyaların düşürülmesi talebi yapıldı, değerlendirildi. Birlikte değerlendirdik ve ocak ayında Bakanlar Kurulu tarafından da kabul edildi bu öneri. Şu an AİHM'den bunu bekliyoruz.

2016 yılı Eylem Planı'nın kısa analizinden de, yine başlıklar itibarıyla başvuracak olursam, henüz açıklanmadı ama kısa olarak, 11 faaliyet öngörülmüştü kısa faaliyet olarak, bunun 9 tanesi gerçekleştirildi. 54 orta vadeliden 13 tanesinin öngörülen süreden önce gerçekleştirildiği, yine 15 tane etki analizi öngörüldüğü, onların da etki analizinin devam ettiği görülüyor. Bu anlamda önemli gelişmeler olduğunu görüyoruz.

Son bölüm olarak da AİHM kararlarının icrası bölümüne girdiğimiz zaman, efendim, kısaca bir iki istatistik verdikten sonra temel hatlarıyla açıklayacağım. Bakanlar Komitesi önünde icra edilmeyi bekleyen kararlar olarak 2012 yılı itibarıyla İtalya 1'inci, Türkiye 2'nci, Rusya 3'üncüydü. Dün itibarıyla, 24 Mayıs itibarıyla baktığımız zaman yine İtalya'nın 1'inci, Rusya'nın 2'nci, Türkiye'nin 3'üncü olduğunu görüyoruz. Yine burada da bizim özellikle tutuklamadan kaynaklı Demirel grubu dosyalarımız var. 200 civarında dosya bu grup altında inceleniyor. Eylem raporumuzu biz sunduk. İcra Dairesi tarafından olumlu karşılandı. Yakın bir sürede bunun da kapatılmasını bekliyoruz. Dolayısıyla 200-250 civarında dosyanın da buradan düşmesini, sayının daha da azalmasını bekliyoruz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının icrası kapsamında, hukuki dayanağı, malumunuz, sözleşmenin 46'ncı maddesi. 46'nci maddeye göre verdiği karara taraflar uymalıdır ve denetim yetkisi, takip yetkisi Bakanlar Komitesine aittir. Bakanlar Komitesi adına da bu görev Delegeler Komitesi yani Strazburg'da yerleşik büyükelçiler, daimi temsilciler tarafından takip edilir. Bunun sekretaryasını ise... Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Hakları Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulu Avrupa Konseyi AİHM Kararlarının İcra Dairesi tarafından bu dosyalar tek tek inceleniyor. Ülkemiz tarafında sorumlu birim ise Bakanlığımız nezdinde kurulu İnsan Hakları Daire Başkanlığı; yine, dış politikayı ilgilendirenler açısından Dışişleri Bakanlığımız.

İcra kapsamında daire başkanlığımızın görevleri, başlıklar hâlinde: Tercüme ve karar dağıtımı, tazminatların ödenmesi, bireysel ve genel önlemlere ilişkin kurumlarla koordinasyon, takip, ihlalinin önlenmesi, ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar, süreçlerin takibi, eylem planı ve raporların gönderilmesi ve Delegeler, Bakanlar Komitesi toplantılarına katılım.

İcra sürecinde iki ana öge var. Birincisi bireysel önlemler, ikincisi genel önlemler. Bireysel önlemler o ihlale ilişkin sadece ihlalin konusu kişiyi ilgilendiren, örneğin tazminatın ödenmesi gibi, adli sicil kaydının silinmesi gibi, tutukluysa salıverilmesi gibi, yargılaması devam ediyorsa bitmesi gibi bireysel önlemler var. Bir de o ihlalin tekrarlamaması için genel önlemler var. Tabii ki bunu bütün kurumlarımızla irtibat sağlayarak biz eylem planı veya raporumuzu sunuyoruz.

Çeşitli araçlar var burada: Eylem planı, eylem raporu ve ek bilgiler. Kısa kısa bunlardan da bilgi vereyim. Eylem planı dediğimiz; ihlal kararı verildi, o konudaki ihlalin çıkma olasılığı devam ediyorsa,

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 9

çözülmemiş henüz, biz Hükümet olarak “Bu ihlali gidermeyi şu şekilde yapacağız.” diye bir eylem planı sunuyoruz. Ancak bazen şu da olabiliyor: İhlal kararı verildiği anda o ihlal giderilmiş olabiliyor. Kanun değişikliği yapılmış olabiliyor, mahkemelerimiz içtihat değişikliği yapmış olabiliyor veya uygulamadan kaynaklı bir sorundur, uygulama değişikliği olmuştur; bu takdirde de biz eylem raporu hazırlıyoruz, “Bu sorun Türkiye’de çözüldü, somut örnekleri de şunlardır.” diyoruz ve bunu sunuyoruz. Bazı dosyalarda da ek bilgi isteyebiliyor sürekli bizden, “Şu dosya ne oldu?”, kendilerine göre Bakanlar Komitesinin önem verdiği dosyalarda, onlarda ek bilgi sunuyoruz.

İcra süreci: Karar kesinleştikten sonra kural olarak altı ay içerisinde bizim bir eylem planı veya eylem raporu sunmamız gerekiyor. Eğer altı ay içinde sunulmamışsa üç aylık bir opsiyonumuz daha var ve Delegeler Komitesi tarafından da biz eylem raporunu sunduktan sonra kural olarak altı ay içerisinde değerlendirilip bize dönüş yapılması lazım ama bunun gerçekleştiğini fazla söyleyemeyiz. Daha çok iki yıl, üç yıl, belki beş yıl bile dönmedikleri olabiliyor.

Delegeler Komitesi 47 ülkenin temsilcilerinden oluşuyor. Normalde her hafta toplanır ama icra gündemli, insan hakları gündemli yılda 4 defa toplanır ve üç gün sürer bu toplantılar; mart, haziran, eylül, aralık döneminde toplanır ve burada bazen ara karar alınır, eğer hükümetin sunduğu bilgilerden memnun kalmadıysa, yeterli olmadıysa “şunları bekliyoruz” diye, eğer memnun kalmışsa kapatma kararı, son karar olarak kapatma kararı alır.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Orayı biraz açıklayabilir misiniz? İnsan hakları gündemli yılda 4 defa toplanma öyküsü, neye göre yapılıyor yani yetiştirebiliyorlar mı o oturumlarda, o dosyaları?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şöyle efendim: Bakanlar Komitesi adına toplanıyor Delegeler Komitesi, büyükelçiler katılıyor. Diplomatik ve uluslararası ilişkiler boyutu itibarıyla, uluslararası insan hakları itibarıyla önem verilen dosyalar gündemine alınıyor.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani mahkeme gündemi değil bu dediğiniz?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Bu, mahkeme gündemi değil.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani dosyaların gündeme alınmasıyla ilgili gündemli.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Bu, Bakanlar Komitesi yani kararların icrası aşaması.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Tamam, teşekkür ederim.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Tabii, her dosyayı gündemine almıyor. Sözleşme sistemi açısından ve Avrupa Konseyinin politikaları açısından kendilerince önemli gördükleri konuları alıyorlar.

Ülkemizin mevcut durumundan da kısaca bir bilgi verecek olursak, 180 leading dosya altında inceleniyor bizim dosyalarımız. Biz bu kapsamda 180 dosyanın 83’ünde eylem raporu sunduk yani biz hükümet olarak ihlalin gereklerinin yerine getirildiğine ilişkin delillerimizi, bilgilerimizi sunduk, oradan kapatılmayı bekliyoruz. 53’ünde hâlen sürecin devam ettiğini belirten eylem planı sunduk. Yine 15 civarında gayriresmî olarak ilettik, onlardan değerlendirme bekliyoruz. Hazırlıklarını yaptık. Diğerlerinde de ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışmalarımız devam ediyor.

Efendim, sunumum bu kadar. Teşekkür ediyorum dinlediğiniz için. Biraz uzun oldu galiba ama.

BAŞKAN – Estağfurullah, ben teşekkür ederim. Çok sağ olun.

Konuyla ilgili eğer anlaşılmamış bir husus veya daha da detaylandırılması gereken bir konu varsa buyurun sorularınız olursa.

AYHAN BİLGİN (Kars) – Teşekkür ediyoruz.

Aslında sorunun büyüklüğü yanında sunum kısa oldu. Gayet özet, iyi bir sunumdu. Şunu merak ediyorum doğrusu: Politik olarak bu dosyaların azalmasını sağlayacak siyasi irade yani Avrupa Birliğiyle ilişkiler dolayısıyla son derece olumlu seyretmiş olabilir ama bazen bürokratik direnç, özellikle güvenlik bürokrasisinde olabiliyor. Yani 90’lı yıllardaki yoğun başvurularla ilgili, yani ben bazı dosyaları daha yakından takip ettiğim için o dönemden biliyorum, yani dışarıda savunulması son derece zor bilgiler güvenlik birimleri tarafından işte Adalet Bakanlığına geliyor. Dolayısıyla da onu dışarıda bir dosya olarak savunmanız neredeyse imkânsız. Yani oradan bir dava kazanmanız, devletin haklı çıkması falan imkânsız. Bu konuda güvenlik birimlerinin tutumunda bir değişim var mı? Bir içselleştirme var mı? Yani bu konsepti algılama, insan hakları perspektifi doğrultusunda devlete de, ülkeye de bunun zarar verdiği algısından hareketle kolaylaştırıcı bir yaklaşım var mı? Çünkü Bakanlığınız aslında iki arada duruyor bu süreçlerde. Dışişleri Bakanlığı bütün platformlarda tepkilere maruz kalan muhatap ama içeriden bürokrasi de size yardımcı olmadığında siz iki yapının arasında bir yerde kalıyorsunuz. Ben bu konudaki değişimi doğrusu merak ediyorum. Yani olumlu bir ilerleme katettik diyebileceğimiz bir tablo var mı acaba?

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 10

Bir de, bu soruya ek olarak bir soru sormak istiyorum bununla ilgili. Güvenlik kurumlarına yönelik eğitim programları var mı yani insan hakları mevzuatı, iyileştirmeler konusunda ilgili?

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Benzer bir soru, ek bir soru: Şöyle bir saptama yaptınız sunum sırasında... Ben öncelikle hepinize hem “Hoş geldiniz.” diyorum. Ellerinizi sıkamadan buraya oturduk, lütfen bağışlayın, geç kaldığımız için, toplantıyı geciktirmeyelim diye.

BAŞKAN – Ben size vekâleten yaptım.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Çok teşekkürler. Kusura bakmayın.

Sunum yaparken şöyle bir başlık açtınız, dediniz ki: Sorunlu alanlar. Sorunları alanları da ikiye ayırdınız: Mevzuatta ve uygulama alanları. Şimdi arkadaşımızın sorduğu soru daha çok uygulama alanlarına ilişkin. Bu “uygulama alanları” başlığının altında özellikle sizin saptadığınız hangi sorunlar var? Yani bizim gördüğümüz ve gözlediklerimiz var ama sizin de buna katılıp katılmadığınızı veya bu konuda bir çalışmanın yapıp yapılmadığını merak ediyorum. Çünkü adil yargılanma hakkı konusundaki uygulamada, yine, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’yla ilgili hak ve özgürlüklerin korunmasında özellikle güvenlik güçlerinin yani uygulayıcıların bireysel başvuru yapan başvurucu ile esas zarar gördüğü kişinin eğitimleri konusunda ne gibi şeyler yapılıyor? Bunlardan da söz edilebilirse belki bizim için bilgi verici olur.

Teşekkür ederim.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Ben hem burada bulunduğunuz için, ama özellikle de bu alanda çalışma yaptığınız için çalışmalarınızdan dolayı teşekkür etmek istiyorum. İnsan Hakları Daire Başkanlığı çok önemli bir birim. İnsan haklarının gelişmesi anlamında, özellikle izlenmesi ve denetlenmesi anlamında.

Şimdi, AİHM kararlarının yerine getirilmesinin, savunma süreçlerinin dışında özellikle kararları tercüme etmeniz, bunu web sitesinde yayınlamanızın ve hâkimlerin takip ettiği sitelerde kararlara ilişkin bilgilendirme yapılması, aslında, o kararların tekrar ve tekrar yani ihlal kararlarının yeniden ve yeniden çıkartılmasını önüyor aslında. Çünkü sadece olumsuz bir karar verilmesi yetmiyor, o kararın özellikle hâkimler tarafından ve ilgili kamu kuruluşları tarafından öğrenilmesi gerekiyor ki tekrarı önlesin.

Şimdi, yeni yapılan yasalarda yargılanmanın yenilenmesi yolunun açılması AİHM kararı sonrası, özellikle eğer tazminat ödenmişse tazminata ilişkin olarak kamu görevlisine rücu edilmesi de o ihlalin önlenmesinde önemli etken olan unsurlardan bir tanesi. Ben aslında sıralamada geriye düştük biliyordum o yüzden. Yani hem ihlal sayısının azalması hem de aleyhimize çıkan karar sıralamasında Türkiye’nin o 1’inci ya da 3’üncü olma gibi hepimizin canını yakan unsurlarda istatistiklerde biraz daha geriye düştük biliyordum. Belki o konuda bir bilgi varsa ya da işte daha üç sene önce de 1’inci sıradaydık ama aramızda şu kadar fark vardı. Şu an en azından ülkeler arası fark azaldı gibi bilgileri verirsiniz sevinirim.

İkinci olarak da, 2012, Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun yapıldığı, bu nedenle Türkiye’deki insanların hadi biz işte mahkemeye gittik, Yargıtaya gittik, Yargıtaydan sonra bir sonraki aşama olarak AİHM’ye gidelim gibi sanki olağan bir iç hukuk yolu olarak görmenin dışında biraz daha ötelendiği bir durum gösteriyor. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılması AİHM kararlarına böyle bir etki yaptı mı? Yani sadece sayısal düşüşten bahsetmiyorum. Artık insanlar oraya gitmekten vazgeçtiler. Biz bunu gözlemleyebiliyoruz, bu konuda yapılan yasa değişiklikleri ya da bu konuda yapılan çalışmalar, İnsan Hakları Daire Başkanlığının çalışmaları olumlu bir etki yaptı mı? Bu konuda bir gözleminiz varsa, paylaşırsanız sevinirim.

Teşekkürler.

BAŞKAN – Buyurun efendim.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Güvenlik bürokrasisi üzerinden gidersek soruya, şöyle ifade edelim: Aslında Sayın Başkanımız da vurguladı, 1995’ten itibaren aslında Türkiye’nin o yaşadığı süreçler var. En nihayetinde hem demokratikleşme süreçleri var, çıkarılan çok sayıda yargı paketleri var, birlikte düşünmek gerekiyor. Bizim ihlallerimizin çoğunluğu aslında, belki de bugün de yaşadığımız bir kısım ihlal alanlarımızın çoğu, o dönemki yaşanan olaylar nedeniyle. Yani terörle mücadele, hepiniz de takdir edersiniz, zor bir alan gerçekten. Özgürlük ve güvenlik dengesinde bugün Avrupalılar da hem IŞİD üzerinden, işte, bugün IŞİD’in oradaki faaliyetleri üzerinden hem de ister istemez işte Paris’te olaylar var, onlar üzerinden, onlar da bence kendilerini ister istemez sorguluyorlar ancak şu konuda bizim de kafamız bence net, onların da kafası net: Hiçbir özgürlük güvenliğe tercih edilemez. Bu konuda kafalarımız net ama nasıl söylesem, bunun da bir zorluğu var, bunu da uygulayıcılar, bire bir soruna muhatap olanlar ister istemez yaşıyorlar.

Ha, şunu ifade edeyim: Benim şahsi gözlemim, ben Diyarbakır’da da çalıştım, CMK 250’yle yetkili mahkemede de çalıştım, bu konuda, hani güvenlik birimlerimizin de gerek eğitim programları gerekse, ne bileyim, onlardaki o anlayış değişikliğini ben şahsen gözlemlediğimi ifade edebilirim. Belki bu konuda

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 11

bilmiyorum biraz daha, bizim gözlemimizden ziyade aslında, bu sorunla muhatap olmuş arkadaşların ya da o uygulamaya maruz kalmış kişilerin beyanları daha sağlıklı ve daha objektif olur. Nihayetinde bizim gözlemlerimiz hâkim sıfatıyla ya da işte Bakanlık bürokrasisinde çalışan kişiler sıfatıyla oluyor ama benim şahsi gözlemim, bunu açık yüreklilikle ifade edeyim, çok ciddi bir değişim olduğunu ben gözleyebiliyorum ve eğitim programlarına çünkü biz birlikte de katılıyoruz, bu eğitim programlarına onlar da kendi... Belki biraz daha profesyonelce -onu da ifade edeyim yani, bizim Bakanlığımız açısından düşündüğümüzde- yapıyorlar, bunu açık yüreklilikle söyleyelim.

Ben Sayın Başkanımıza aslında söylemiştim, belki daha ayrıntılı bilgi verebilir, rakamlar çünkü bende net yok. Bizler de mesela, hâkimlere yönelik bu kapsamda AİHM'le birlikte çok sayıda eğitim programı yaptık kendi hâkimlerimize yönelik. Sanıyorum, rakamlar yanlış olmasın, bu konuda çalışan bine yakın hâkim, AİHM'ye bu anlamda karşılıklı eğitim kapsamında gitti. Ben bu boyutuyla, hani o güvenlik bürokrasisinin de bu konuda kendisini sorguladığını, hatalarını düzeltmeye çalıştığını düşünüyorum. Bu konuda, tabii, Sayın Başkan Vekilimizin de sorusu bağlamında da şey yaparsak, kamu görevlilerine rücuunun da ister istemez bunda bir etki doğurduğunu, kurumların kendilerini sorguladığını düşünüyorum ben şahsen. Bu benim şahsi kanaatim. Çünkü insanlar bir imza atarken, bir eylem yaparken, bir iş yaparken ister istemez onu da haklı olarak düşünüyorlar.

Tabii, Sayın Başkanımız da ifade etti, bu bizim AİHM nezdindeki sorunlu alanlarımızın -hani 1995'te başlayan süreçte- bir kısmı yapısal alanlardı, bir kısmı uygulama alanlarıydı. Meclisin temel işlevi, o konuda teşekkür ediyoruz gerçekten, yapısal sorunlarla ilgili alanlarda aslında birçok sorunu çözdü. Yalnız, AİHM'le ilgili süreç, biraz da belki bu benim şahsi kanaatim, şöyle de işliyor: Şimdi, ilk sorunlarımız bizim daha çok güvenlik boyutuna ilişkin sorunlarımızdı. Biz buradaki yapısal sorunlarımızı çözdükçe vatandaşlarımız bu sefer diğer sorun alanlarını da -o sorunlar çözüldü- onları gündeme taşımaya başladılar. Mesela, işte, kamulaştırmaya ilişkin, bunun en belirgin örneklerinden bir tanesi o. O, AİHM nezdinde biraz işte bizim yapısal sorunlarımızı gündeme getirmiş oldu. Ha, bize faydası ne onun? Biz de ne yapıyoruz? Bu yapısal sorunlarımızla yüzleşiyoruz, işte, Meclis üzerinden, Hükümet üzerinden bir şekilde çözmeye çalışıyoruz.

Benim ifade edeceklerim kısaca bunlar.

Genel Müdürüm, sizlerin veya Başkanım, sizlerin varsa, buyurun lütfen ilave edin.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Efendim, öncelikle sorular için teşekkür ediyorum. Biraz daha açıklama imkânı verecek. Sayın Müsteşarım güvenlik bürokrasisine ilişkin açıklamaları yaptı.

Tabii, yaşadığımız şeyleri söyleyeyim: Biz açıkçası herhangi bir bilgi, belge temininde gerek İçişleri Bakanına bağlı emniyet, jandarma olsun, gerek Genelkurmay Başkanlığımız olsun, tüm kurumlarımızla yazışıyoruz. Gerekliği zaman toplantıya çağırıyoruz. Bugüne kadar herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Ne zaman toplantıya çağırırsak geldiler. Hangi bilgiyi, belgeyi istesek gönderiyorlar. O konuda açıkçası herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Bunun şundan da etkisi olabilir belki, tam bilemiyorum, yani “Daha önce yaşandı.” dediniz, onları tam bilemiyorum, mesela, ben savcı kökenliyim, beş yıl savcılık yaptım Bakanlığa gelmeden önce. Savcıların jandarma ve polisin önünde adli amir olmasının belki bir katkısı da olmuş olabilir. Bu nedenle Bakanlığımız tarafından bu süreçlerin takip edilmesi, öyle bir önemi de olmuş olabilir. Ama bir sorunla karşılaşmadık. Hatta şöyle bir örnek vereyim. Biz mart ayında bu gayriresmî çalışma grubu kapsamında Ankara’da bir toplantı yaptık. AİHM’den, Avrupa Konseyinden temsilciler geldi. Gündemimizde yoktu normalde çünkü gündemli yapıyoruz toplantıları. AİHM’den gelenler “Keşke Genelkurmaydan da birkaç kişi gelseydi, birkaç konu var, onları da kendilerine açıklasaydık.” dediler. Sayın Müsteşarım da vardı. Biz hemen aradık telefonla, yazı falan olmaksızın, üç albayımız çıktı, geldi öğleden sonra saat ikide, konuyu anlattı ve AİHM’dekiler de verilen bilgilerden çok çok... Yani, gelmekten ziyade, orada onların sordukları ve Genelkurmaydan gelen arkadaşlarımızın verdiği bilgilerden çok ziyade memnun oldular. Çünkü, bunların kendilerinde olmadığını o an için söylemişlerdi.

Eğitim faaliyetleri: Tabii, İçişleri Bakanlığıyla ilgili konularda kendi eğitim faaliyetlerini kendileri yapıyorlar, çeşitli projeler yürütüyorlar, çok sayıda polis memuruna veya jandarma personeline... Tabii, rakamları onlardan sormak lazım ama bize yansıyan çok sayıda eğitim faaliyetleri var. Bizim bizzat dâhil olduğumuz çeşitli projeler oluyor. Örneğin, kolluk amirlerine yönelik insan hakları eğitimi gibi veya benzer konularda bizi sık sık davet ediyorlar. Biz elimizden geldiği kadar -tabii, yoğun bir birimiz, hepsini karşılamakta bazen zorluk çekebiliyoruz- karşılayabildiğimiz oranda gidiyoruz. Eğer biz karşılayamıyorsak Bakanlığımızın ilgili kurumlarına veya diğer yargı birimlerine yönlendirerek oradan uygun arkadaşlarımızı, konuya ilişkin birikimli arkadaşlarımızı da yönlendiriyoruz.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 12

Sayın milletvekilimiz "Uygulamada sorunlu alanlar nelerdir?" dedi. Soruyu bir tekrarlayabilir misiniz?

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – "Mevzuattan kaynaklanan ve uygulamadan kaynaklanan sorun alanları saptadık." diye ifade ettiniz. Bugün mevzuattan kaynaklanan hâlâ çözülmemiş bir sorun alanı var mı saptadıklarınız arasında? Diğer uygulamada ise hâlâ sorun olmaya devam eden alanlar neler? Yani, bunlar sizin saptadıklarınız. Biz bir iki örnek verdik ama bunun dışında sizin gördüğünüz ve çözümlenmesi gereken, üzerinde çalışılması gereken alanlar...

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Yani, mevzuattan kaynaklanan sorunlar genel itibarıyla... Malumunuz, Meclisimizin Anayasa'da 2004'te yaptığı değişiklik var -Anayasa 90- uluslararası sözleşmelerin iç hukuktan üstün olması insan haklarına, temel hak ve hürriyetlerine ilişkin.

Ben bu konuda şöyle bir bilgi de paylaşayım sizinle: Avrupa Konseyinde 47 ülke var. Konsey dışında Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Japonya gibi insan hakları ve demokrasi alanında üst düzey ülkeler var. Böyle bir hüküm Fransa hariç hiçbir ülkede yok. Fransa'da da bizdeki kadar yok. Çeşitli Doğu Avrupa ülkelerinin bir kısmında var ama Almanya'da mesela böyle bir hüküm yok, Amerika Birleşik Devletleri'nde, Japonya'da, Kanada'da böyle bir hüküm yok. Bu hüküm bizim, bir defa, ne kadar önem verdiğimizizi -Anayasa'mıza da koyarak- gösteriyor. Aslında, sadece bu hüküm bile birçok şeyi çözüyor çünkü açıkça Anayasa'mız diyor ki: "Mevzuatla ulusal sözleşme, bu bağlamda AİHM ihlal kararı çelişiyorsa uluslararası sözleşme hükmüne öncelik vereceksiniz." Bu tam uygulanıyor mu uygulanmıyor mu, sorun buradan kaynaklanıyor. Bu anlamda mevzuattan kaynaklı yapısal sorunlarımız yoktur veya varsa da çok azdır diyebiliriz. Genel itibarıyla uygulamadan kaynaklı sorunlar var. Bunların giderilebilmesi için de, biraz önce dediğim gibi, çeşitli projeler yürütülüyor. Ben mesela hâkim, savcılara, yargı personeline yönelik yürütülen projelerden bahsedeyim. Sayın Müsteşarım bahsetti, mesela 2013 yılından itibaren AİHM'le yaptığımız bir protokol uyarınca yılda 5 grup hâlinde hâkim ve savcılar AİHM'e götürüyoruz. Bizim Avrupa Birliği Genel Müdürlüğümüz takip ediyor ve 50 kişilik gruplar hâlinde AİHM'e gidiyor arkadaşlarımız. AİHM'deki hukukçular ihlal alanları, en çok verilen ihlal konuları, nedenleri konusunda bilgilendiriliyor, karşılıklı bir müzakere oluyor, bilgilendirme oluyor ve dönüyorlar. Orada iki günlük veya üç günlük bir seminer oluyor. Bugüne kadar bini geçti sayı. Yine son bir yılda başlayan AGİT'in medya özgürlüğü temsilcisi Viyana'da biliyorsunuz, onun ofisine yine düzenli ziyaretler gerçekleştirmeye başladık. Şimdi, bunu sayı olarak şu açıdan örnek veriyorum: Yani, Konsey üyesi ülkeleri içinde bin hâkimini AİHM'e götürmüş bir ülke yok ve bu süreç devam ediyor. Bugüne kadar bin gitti, bundan sonra da sürekli yılda 5 grup 250'şer, 300'er kişi olarak gruplar hâlinde gidecek. Bunun dışında, mesela ceza adalet sisteminin geliştirilmesi gibi çok kapsamlı bir proje yürütüldü. İkinci ayağı yeniden başlatılacak. Adalet Akademimizin yürüttüğü çok önemli projeler var. Orada bütün hâkim, savcılar hem meslek öncesi hem meslek içi eğitime tabi tutuluyorlar. Meslek öncesi eğitim kapsamında hâkim adaylarına toplam 20 saat insan hakları eğitimi veriliyor, 8 saati ifade özgürlüğü, 12 saati insan hakları dersi. İnsan hakları dersine bizim Daire Başkanlığımızdaki hâkim arkadaşlar katılıyorlar. Bu anlamda, mesleğe başlamadan bu konuda bir farkındalık yaratılması, oluşturulması amaçlanıyor.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Başkanım, ben bu arada araya girebilir miyim yüksek müsaadelerinizle?

BAŞKAN – Tabii, tabii.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Arkadaşlar, şimdi, gerek Mülteci Alt Komisyonunda gerekse İnsan Hakları Komisyonunda görev aldığım zamandan bu tarafa Türk devletinin, gelişmelere göre, eklektik bir biçimde ihtiyaçlara göre kendini nasıl yenileyebildiğini gözlemleyebiliyorum. AFAD gibi bir kurumun, Suriye gibi bir krizi, kurumsal anlamda tecrübeye dönüştüren devasa bir yapıyla yarın bu problemler çözüldükten sonra dünyaya model olacak işler yaptığına tanık oluyorum. Burada insan haklarıyla alakalı Daire Başkanlığının 2012'deki kuruluşu da bahsetmiş olduğumuz Türk devlet geleneğinin kendisini sürekli yenileyebildiğinin ve dinamik durabildiğinin somut örneği. Bu açıdan memnuniyetimi ve ayrıca gururumu ifade etmek istiyorum. Fakat, burada eğitimle ilgili, müfredatla ilgili özellikle yargı mensubu arkadaşlara dünyayı tanıtmak ve oraları ziyaretinizle ilgili konularda gerek ziyaret ettiğiniz yerlere gerekse yargı mensubu arkadaşlarımıza kendi medeniyetimizden referanslarla adalet nasıl mülkün temeli ve biz Türk devlet felsefesinde adaletli olmakla, insana değer vermekle neyi nasıl yaptığımızın somut örneklerinin belki Türkçe, İngilizce, Fransızca tanıtım katalogları ve anlayışlarıyla beraber üzerinden gitmemiz lazım. Çünkü, kurumlarımız şekillenirken doğruyu ve evrenseli Batı'daki sisteme uyarlayarak ve kendimizi akredite etme kaygısıyla yola çıkıyoruz. Ben İnsan Hakları Kurulu oluşturulurken muhalefet şerhimde ve eleştirimde "Yetmez ama evet, doğru, bu kurul olmalıdır ama şunlar da eklenmelidir." diye bir bölümde bir eleştiri yaptım, bir de konuşma yaptım Mecliste. Biz Batı'nın çerçevesine uymaya kendimizi

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 13

zorlarken... Batı'nın kendi seküler aklını inşa ederkenki tecrübeleri elbette onun kültür kodlarını ilgilendirir ve bugün evrensel değerler olabilir ama bizim var olan değerlerimizi kendi müktesebatımızdan hareketle gerek yargı mensuplarımıza... Bu sadece Batı'ya uymak için, insan hakları kavramı, İnsan Hakları Mahkemesi Strazburg'da olduğu için değil arkadaşlar, bu bizim devletimizin yarınları, çocuklarımızın ve ülkemizin geleceği için olması gereken sistem. Bunu da "Bak, Mecelle böyle demiş, Kutadgu Bilig'de Yusuf Has Hacıp böyle demiş, bu kavram Bilge Kağan'da böyle geçer, adalet sistemimizde şöyle geçer." diyerek aidiyeti, mensubiyeti, yaptığının sadece bir iş ve mesai olmadığını, bunun bir yaşam tarzı olduğunu ifade etmek açısından da hem çalışanlarımıza vermemiz gerekiyor hem de ziyaret edip temas ettiğimiz yerlere "Biz bu medeniyetle buradayız, size entegre olmaya çalışıyoruz ama biz bu hafızayla buradayız." diyerek -Türkçe, İngilizce- bizim evrensel kararlarımızla ilgili konuları da götürmemiz lazım. Yani, Fatih'in "Kolumu kesmeseydin ben kafanı keserdim." meselesiyle ilgili "İstanbul'u, Konstantinopolis'i fetheden, bir çağı kapatan, yenisini açan bu şahsın mahkeme ve yargı karşısındaki tutumu buydu." diyebilelim oralara da diye düşünüyorum.

ADALET BAKANLIĞI ULUSLARARASI HUKUK VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRÜ HARUN MERT – Sayın vekilimizin düşüncelerine tabii ki katılıyorum. Somut bir örnek olarak... Geçen hafta Bakanlığımızın İstanbul'da Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu oldu. Tabii, Mecelle'nin ilk maddelerinde, biliyorsunuz, hâkimin vasıflarıyla ilgili çok güzel düzenlemeler var. İki ayrı hocamız bunları çok güzel şekilde, değişik ülkelerden hukuk felsefesi profesörleri gelmişti, onların bulunduğu ortamda anlatıldılar ve bazı hocalar da bize sordular "Bu Mecelle nedir?" vesaire diye. Şimdi onun İngilizce metinlerini falan temin etmeye çalışıyoruz. İrtibat bilgilerini aldık, temin ettiğimiz zaman kendilerine ileticeğiz.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Çok güzel. Tam da kastettiğim bu. Bu Adalet Akademisindeki hâkim adayı arkadaşlara diyanet-siyaset ayrımını, kadına bakışın hangi noktada olduğunu ve kadın eğitim haklarının kocasının üzerindeki hakların üzerinde olduğunu anlatan İmam Matürîdî'nin hukuk anlayışının ne olduğunu, mutlaka, hâkim adaylarına müfredat olarak konulması gerektiğini düşünüyorum. Yani, bunu yaparken de böyle muhafazakâr söylemlerle tarihî referansları istismar etmek adına değil, gerçekten bunu siyasetten ari düşünüp kendi kaynaklarımızı da bunun içerisine aşılacak ve sentezlemek... Ancak böyle mümkün olur yani biz devlet olarak da kökü mazide atıyı, Selçuklu, Osmanlı, cumhuriyet terkiibini bununla yapabiliriz. 29 Mayısla 19 Mayısı yarıştıran, "19 Mayısçılar" ve "29 Mayısçılar" diye kamplaştıran bir tutumla değil ancak bu diyalektikle doğruyu buluruz diye düşünüyorum.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Pardon, ben bir iki şey daha sormak istiyorum izninizle tekrar...

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – İsterseniz bitirelim, sonra karışıyor.

Sizin sorunuz yarım kalmıştı. Sorunlar daha çok uygulamadan kaynaklanıyor açıkçası, mutlaka mevzuattan kaynaklananlar da vardır. Burada, efendim -benim şahsi gözlemim bu- şöyle bir sıkıntı var: Biraz kültür meselesi bu. Biz kültürel olarak, sadece hâkimler değil, memurumuz, sokaktaki vatandaşımız, biz gerekçeden biraz şeyiz, kafamızdaki düşünceyi yansıtmada konusunda, maalesef, bir sıkıntımız var. Çok basit bir örnek vereyim hukuk dışından: BBC'deki bir haberi okuduğunuzda ve Türkiye'deki yaygın bir gazete veya İnternet sitesindeki haberi okuduğunuzda kurgunun farklı olduğunu ben şahsen görüyorum.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Çok doğru söylüyorsun.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şimdi, bu tamamıyla bir kültür konusu, bu her şeyden öte. Dolayısıyla, biz gerekçelendirme konusunda neden bu kararı verdik? Gerek polisimiz gerek doktorumuz gerek hâkimimiz gerek adli tıp uzmanımız rapor yazarken gerekse bu ihlal konusu olan her türlü kamu görevlimiz, maalesef, sadece kararı veriyor, gerekçe konusunda bir sıkıntı var ve gerekçeyi kültürel olarak biz halletsek, sadece yargıda değil, emniyet bürokrasisinde, sağlık bürokrasisinde, doktorlarımız raporlarında, inanın, ihlal sayımız veya AİHM'e giden ihlal başvuru sayımız en az yüzde 50 oranında azalır. Hiçbir kanuni düzenleme yapmaya gerek yok, sadece gerekçeyi düzeltebilsek. Maalesef, en büyük sıkıntımız burada, gerekçe konusunda sıkıntımız var. Bunun için de bir soruda dediğim gibi, farkındalığı artırıcı faaliyetler yapıyor.

Sayın Vekilimiz Fatma Benli'nin sorusu vardı, "İstatistikler daha iyi değil miydi?" şeklinde. Şimdi, efendim, tabii ki ihlal kararını silemiyoruz yani ihlal kararı... 1987'de biz bireysel başvuruyu kabul ettik, 1987'den itibaren olan olaylar için başvurular yapıldı. Özellikle 1990'lı yıllarda çok büyük bir ağırlık var ve 1995'ten itibaren de ihlal kararı verildi, verilmeye başlandı. Şimdi, trende bakmak lazım diye düşünüyorum. Şimdi, 2009'a kadar yıllık bazdaki verilen ihlal sayılarını göstermeye çalıştım, düzenli bir yükseliş var. Bir yıl içerisinde, 2009'da 349 ihlal kararı verilmiş. Oradan itibaren baktığımız zaman da düzenli bir azalış var ve bu yıl itibarıyla, en son 2015 itibarıyla 79'a düştü. Mutlaka gönül ister ki

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 14

sıfırlayalım ama şöyle bir durum var: Bugün verilen 79 ihlal kararının konusu, belki bir ikisinin dışında, en az 2010 öncesi olaylar ve çoğunluğu da 2000 öncesi olaylar. Çünkü, mesela örnek vereyim: 1995 yılında bir olay olmuş, iç hukukta yargılamalar yapılmış, beş yıl, altı yıl, duruma göre on yıl sürmüş, kesinleşmiş, AİHM'e gitmiş. AİHM de hemen karar vermiyor, AİHM'in de karar vermesi ortalama yedi, sekiz, on yılı buluyor. Dolayısıyla, 2015'te verilen bir karar ortalama 2000-2005 arasındadır, bir kısmı da 2000'den de öncesidir. Yani, bunu silme imkânımız olmadığı için, maalesef, ihlal kararı o anlamda çıkmaya devam ediyor.

Anayasa Mahkemesinin etkisi oldu mu? Tabii ki Anayasa Mahkemesi, bir defa, bir filtre görevi gördü. Şimdi, 2012 yılında AİHM'e yıl içinde başvuru 8 binlerde, bir yıl içerisinde 8 bin civarında başvuru yapıyordu. 2013'ten itibaren Anayasa Mahkemesine başvuru yapıldı, 1.800-2000 civarına düştü. Yani, şu an AİHM'e yıl içerisinde giden başvuru sayısı 2 bin civarında. Tabii, bunlar bize tebliğ edilmeden bilemediğimiz için ayrıntısını bilemiyoruz. Kaç tanesinde Anayasa Mahkemesi yolu tüketildikten sonra gidilmiş, kaç tanesinde tüketilmeden gidilmiş onları bilemiyoruz. Malumunuz, bu da AİHM'in işleyişiyle ilgili bir konu, bazen Anayasa Mahkemesi tüketilmeden gidilince de bakabiliyor. Biz itirazlarımızı yapıyoruz ama...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Neden? Orada bir filtre yok mu, “Siz iç hukuk tükenmemiş, niye geliyorsunuz bana?” demiyor mu orada AİHM?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Normalde demesi gerekiyor. Bu konuda verdiği bir karar henüz yok. Yani, Anayasa Mahkemesini tüketmeden gitmiş AİHM'e. Normalde AİHM'in “single judge” dediğimiz tek hâkimle reddetmesi lazım. Ama, bazen hükûmete tebliğ ettiği konular oldu. Biz o konularda itirazımızı sunduk, karar bekliyoruz, henüz karar verilmiş değil.

BAŞKAN – Bu, ihtiyati tedbir davalarında var.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – İhtiyat tedbirlerde oldu ve ihtiyat tedbirlerde, malumunuz -açtığınız için konuyu açıklayayım- AİHM genel olarak... Sokağa çıkma yasağı uygulamasına ilişkin 2 dosya Anayasa Mahkemesi karar verdikten sonra gitti ve AİHM de bu talebi reddetti, Anayasa Mahkemesinin verdiği kararları da olumlu karşıladı. Sonra bir 5 başvuruda Anayasa Mahkemesi yoluna başvurulmadan, kişisel bazda “Şu kişinin sağlık durumu nedeniyle yaşam hakkı tehlike altındadır.” diye Hükûmete sormadan, Anayasa Mahkemesine başvuru yolu tamamlanmadan, AİHM doğrudan tedbir kararı verdi Hükûmet için “Bunlar için gerekli tedbiri alın.” diye. Biz, burada, AİHM'in iç hukuk yoluna öncelikle saygı duyması gerektiğini... Çünkü, AİHM ilk derece mahkemesi değil. Hem idari mekanizmalar hem adli mekanizmalar hem de Anayasa Mahkemesi gibi -tabiri caizse- uluslararası insan hakları mahkemesi var. Tüm bu süreçler tüketilmeden doğrudan AİHM'e gidilmesinin ve AİHM'in de bunu kabul etmesinin uygun olamayacağını, sözleşme sistematiği açısından çok yanlış olduğunu ve bunun tamamıyla bütün mekanizmaları boşa çıkaracağını dile getirdik ve AİHM de itirazlarımızı kabul etti. Ondan sonra bu şekilde devam eden başvuruların hepsini, o anlamda, “Öncelikle Anayasa Mahkemesine gidilmesi” diye reddetti. Anayasa Mahkemesinin tabii ki bu anlamda, dediğim gibi, ciddi bir etkisi var ama buna rağmen Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar da kişiler tatmin olmayıp AİHM'e gidebiliyorlar veya bazı durumlarda Anayasa Mahkemesine gitmeden doğrudan giden de olabiliyor. İşte, iddia olarak “Anayasa Mahkemesi etkisiz bir iç hukuk yoludur, o yüzden doğrudan geldim.” diyor. Ama, bu konulara ilişkin henüz bize tebliğ edilmiş bir başvuru yok, sadece duyularımız var başvuru olduğuna dair.

Kamu görevlilerine rücu edilmesi önemli bir konu ihlallerin önlenmesi açısından kesinlikle. Bizim bu konuda çalışma olarak yaptığımız konu şu: AİHM ihlal kararı verildikten sonra biz parayı ödüyoruz, verilen tazminatı. Ödedikten sonra da ilgili kamu kurumuna yazı yazıyoruz “Bunun ilgisinden rücu edilmesi.” diye. Tabii, onun takibi ilgili kamu kurumuna ait, bize değil. Burada hâkim, savcılar açısından şöyle önemli bir gelişme var: HSYK 2012 yılında bir genelge çıkardı ve AİHM kararlarının, ihlale konu kararı veren hâkim, savcının terfi incelemesinde esas alınacağını belirtti ve biz bu kapsamda da tüm AİHM kararlarını, hangi mahkeme tarafından verildiği de belirtilmek suretiyle, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bildiriyoruz.

Yine bu konuda diğer bir gelişme tercümelerle ilgili. Biz AİHM'in Türkiye hakkında verdiği bütün kararları tercüme ediyoruz. Sadece ihlal kararlarını değil, kabul edilemezlik kararlarını, dostane çözümle düşme kararlarını, tamamını tercüme ediyoruz. Türkiye dışında Büyük Daire kararlarının tamamını tercüme ediyoruz -İtalya hakkında verilmiştir, İspanya hakkında verilmiştir ama Büyük Daire kararıdır- çünkü bunlar önemli kararlar. Onun dışında da Büyük Daire kararı olmamakla birlikte konu itibarıyla önemli gördüğümüz, gerek savunmalarda gerek hukuk sistemimizde hâkimlerimizin yararlanması

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 15

gerektiğini düşündüğümüz kararları tercüme ediyoruz ve hem İnsan Hakları Daire Başkanlığının İnternet sitesinde yayınlıyoruz hem de 2014 yılında AİHM’le biz bir protokol yaptık -AİHM’in bilgi işlem sistemi olan “HUDOC” diye bir sitesi var, bütün kararlar ve “communicate” evraklar orada yayınlanır- HUDOC’un Türkçe arayüzünü oluşturduk. Zaten bizden sonra da Rusya bizi örnek alarak oluşturdu. HUDOC’ta Türkçe olarak bütün bu kararları yayınlıyoruz ve bugün itibarıyla da 33.423 karar Türkçe olarak HUDOC’ta yayınlanmış durumda. Kararların dışında AİHM’in yayınladığı bilgi notları var, rehberler var 6’ncı Madde Rehberi gibi, 5’inci Madde Rehberi gibi, bunları biz tercüme ettik, yine hem orada yayınladık, hem tüm hâkim, savcılarımıza UYAP kanalıyla dağıttık.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Kaç çalışanınız var Başkanlıkta? Hukukçu değil mi tamamı?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Daire Başkanlığımız, Genel Müdürlüğümüz bünyesinde, 1 başkan, 4 başkan yardımcısı, 20 tetkik hâkimi şeklinde güçlü ve özverili bir ekiple çalışıyoruz. Yine, uzmanlarımız, tercümanlarımız, 7 adalet uzman yardımcımız, 2 AİHM uzmanımız, 14 tercümanımız ve...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Galatasaray hukuk mezunu çalışanınız var mı?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Koç Üniversitesi var, Bilkent var.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – İngilizce ağırlıklı çocuklar değil mi?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Tabii ki.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Başkanım, bizim AİHM’e yaptığımız katkıyı da isterseniz bir söylerseniz çünkü bizim de Hükümet olarak AİHM’e yaptığımız katkı var.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Bir de Sayın Müsteşarımın dediği gibi, malumunuz, 2016 yılı itibarıyla Türkiye “grand payeur” oldu, Avrupa Konseyine en fazla katkı sağlayan 6 ülkeden birisi oldu.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Yani, sayın vekillerimizin de bu konuda biraz lobi yapmasını da istiyoruz çünkü yani biraz orada sistem öyle işliyor gerçekten de. Yani, gücümüzü onlara hissettirmemiz...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Nasıl bir katkı? Siz orada içtihatlarda mı karar...

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Yok, Avrupa Konseyinin işleyişi açısından.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şöyle efendim: Konsey, sonuçta uluslararası bir organizasyon ve üye devletlerin katkılarıyla ayakta duruyor, hem maddi katkı hem personel katkısı şeklinde düşünebiliriz. Maddi katkımız daha önce daha azdı. Biz daha etkin olabilmek için Hükümet politikası, devlet politikası olarak, orada Birleşmiş Milletlerin ardından 2016 itibarıyla da Avrupa Konseyinde “grand payeur” olundu. Bunun somut sonuçlarından birisi şu: Daha önce 12 milletvekilimiz vardı AKPM’de, 2016’dan itibaren 18’e çıktı yani bir temsil genişliği, temsil fazlalığı sağlandı.

Diğer bir sonucu: Orada çalışan personel sayısında olması gerekiyor. Çünkü, katkıya göre bir puan veriliyor, puana göre o ülke orijinli kişilerin çalışması, vatandaşların çalışması gerekiyor. O anlamda, bundan sonraki süreçte Türk vatandaşlarının daha fazla orada olması gerekiyor.

Türkçe, Konseyin çalışma dillerinden birisi oldu. Hatta, malumunuz, Sayın Başbakanımız Mart oturumunda AKPM’nin, konuşmayı Türkçe yaptı. Türkçe yapmasının hukuki temeli budur. Çalışma dillerinden biri olması nedeniyle orada Türkçe yaptı.

Öte yandan, biz AİHM’e personel desteği sağlıyoruz. Hâkim, savcılarımızı -“secondee” deniyor, görevlendirme yoluyla- biz AİHM’de görevlendiriyoruz. AİHM’de hâkim, savcılarımız hem kendilerini yetiştiriyorlar hem orada ağır işleyen sistemi hızlandırmaya çalışıyorlar ve bu anlamda da -biraz önce örnek verdim, 1.500 dosya düşecek dedim mesela- burada giden hâkimlerin çok ciddi bir katkısı var. Çünkü, AİHM’in Avrupa’daki ekonomik krizin de etkisiyle -tabii oraya da yansıyor- ciddi bir personel sıkıntısı ve kaynak sıkıntısı var. İşlerin on yıl sürmesinin en büyük nedenlerden birisi de bu. O anlamda, personel takviyesi yaparak alt düzeyde dosyaların hazırlanması, klasifikasyon yapılması hususunda hâkimlerimiz yardımcı oluyor hem de kendilerini yetiştirmiş oluyorlar, döndüklerinde de uygun yerlerde çalıştırılıyorlar. Şu an 7 hâkimimiz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde, 2 hâkimimiz de Konseyin biri İcra Dairesinde, biri de Manival Komitesinde çalışıyor.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Başkanım, arkadaşları görmeye bizi götür o zaman bir Strazburg’a.

BAŞKAN – İnşallah. Zaten öyle bir programımız var, sonbaharda niyetimiz var yani programız derken niyetimiz var.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 16

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Bunun dışında mahkemenin normal, resmî fonunun dışında özel bir fon oluştu, “brighten” fon dedikleri bir fon oluşturuyorlar. Burada, birikmiş iş yükünü azaltmak için ekstradan bu fon aracılığıyla kişi istihdam ediyorlar, hukukçu istihdam ediyorlar. Sadece Türk anlamında değil, Türk'tür veya Alman'dır veya İspanyol'dur yani bütün üye ülkelerden. Bu kapsamda da 2013 yılından itibaren düzenli olarak biz oraya katkı sağlıyoruz. En son geçen yıl, 2015 yılında biz vakıf aracılığıyla, Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı aracılığıyla 60 bin euro katkı sağladık.

Bu yıl da bize yine sordular “Katkı sağlayacak mısınız?” diye. Tabii, orada gelen mektupta, AİHM'den gelen mektupta bize iki türlü katkı sağlanabileceğini, ya maddi katkı bu şekilde geçen yıl olduğu gibi veya insan kaynağı katkısı yani “seconde” hâkim görevlendirmesi. Biz “seconde” hâkim görevlendirmenin daha uygun olacağını belirttik. O anlamda da bu katkımız devam edecek.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Sorularımın önemli ölçüde yanıtını aldım, kayda geçsin diye yineliyorum. Öğrendiğim bir şey de 2012 tarihli genelge oldu, terfilerle ilgili genelge oldu. Ben de tam bunu önerecektim yani yargıç arkadaşların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitmeleri, orada herhangi bir bilgi almaları falan, bunlar ne yazık ki yetmiyor yani esas olarak uygulamada, kararlarında bunları esas almaları gerekiyor. Ne kadar esas almışlar Anayasa 90 ışığında, ne gibi atıflarda bulunmuşlar? Bu, hukuk mahkemelerinden ceza mahkemelerine, hatta ticaret hukuku alanındaki mahkemelere kadar yaygın bir sorun olarak hep önümüzde durdu. Fakat, şimdi, şöyle bir kaygı duydum: AİHM, yine siz ifade ettiniz, sıkça uzayan yargılamadan ceza veriyor fakat kendisi de o kadar uzun yargılama yapıyor ki adaletin sağlanması konusunda sonuç alamıyorsunuz. Yani, uzayan adalet zaten adalet getirmez, genel ilke budur. Bu arada, bu yargıç arkadaşların, örneğin kararı yönünden eleştiriye uğrayan arkadaşların, ihlali saptanan arkadaşların emekli olmuş olmaları bile gündeme gelebilir yani böyle bir problem var. Bu nedenle, galiba daha çok yapılması gereken... Ben şuna da çok vâkıfım: Yıllardır insan hakları eğitimi yapılıyor, jandarma da yapıyor, polis de yapıyor, yargı kesimi de yapıyor, sizler zaten anlattınız fakat bunları sadece öğrenmiş olmak yetmiyor yani eğitim pratiğe yansımıyor. Bu sebeple, bu ihlali yaratan bütün alanlarda belki sizin ve bizim birlikte önereceğimiz yeni bir yöntemi önermek gerekiyor. Evet, farkındalık yaratmak ama o farkındalığı içselleştirmek ve yaşama, çalıştığımız alanlara uygulamak.

Beni bağışlayın, bir şey dikkatimi çektiği için söylemek isterim. Biraz önce müsteşar arkadaşımız şöyle bir cümle kullandı, “Hiçbir özgürlük, güvenliğe tercih edilemez.” dedi ama sanırım yaşama hakkı diye bir şey var yani güvenliğin de üstünde. Hani, bizim güvenliğimiz de yaşama hakkı. Bu böyle, biz pratiğimizde de -bağışlayın yani bağışlanmak dileğiyle söylüyorum, gerçekten önce insanı koruyoruz, o insanın haklarını koruyoruz ve çok önemli bir görev yapıyor kurumumuz, biliyorum bunu. Burada bu hassasiyeti daha çok, geçen Mecliste de söylemiştim.

BAŞKAN – Öyle mi dedi? Ben tersini anladım ama.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Ben de öyle anladım.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Yani, şöyle, özgürlük, daha doğrusu... Soru bağlamındaydı, kusura bakmayın. Ben de size katılıyorum o anlamda. Yani, güvenlik mantığıyla özgürlükleri kısıtlamayalım, o kapsamdaydı yani.

BAŞKAN – Hayır, siz orijinal olarak ne söylediniz?

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Tam hatırlamıyorum ne dediğimi ama...

BAŞKAN – Siz orijinal olarak benim hatırladığım kadarıyla “Hiçbir özgürlük, güvenlikle kısıtlanamaz.” dediniz.

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Evet, evet.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Hayır aynen “Hiçbir özgürlük, güvenliğe tercih edilemez.” dediler de o yüzden...

BAŞKAN – Tutanakları getirteceğim.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Ben de tersini anladım, öyle yazdım.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Doğru yani ben kısmen katılıyorum arkadaş'a.

BAŞKAN – Ayrı konu.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Güvenlik-özgürlük ilişkisinde güvenliğin olmadığı yerde neyin özgürlüğü olacak? Güvenlik zaten özgür olmak ve yaşam hakkını korumak için.

BAŞKAN – Eyvallah ama söylediği oydu yani.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Hayır, ben bir kasıt olmadığına inanıyorum ama sadece bir dikkat çekmek istedim. Ben de yanlış anlamışsam özür dilerim, bu sorun değil.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 17

Geçen Mecliste de ifade ettim. Bizim insan hakları konusundaki hassasiyetimizin temel nedeni kendi ülkemizin, kendi yargıçlarımızın, kendi polisimizin uygulamalarında ve kararlarında doğru davranmış olmaları yani bizim yüzümüzün başka uluslar arasında aşağıda olmaması, eğilmemesi, asıl problem bu. Hassasiyetimiz de bu nedenle. Yoksa, bir şey gibi görmüyoruz, hani uluslararası belgelerde bağitlanmış olan temel hak ve özgürlükleri birimizin üzerinde bir emir alanı gibi görmüyoruz. Ama, hayatın içinde uygulanacak ve hepimizin hayatını da güzelleştirecek noktalar diye görüyoruz.

Ben teşekkür ederim. Sorularımın çoğunun yanıtını aldım açıklamalarınızdan, sağ olun.

Pardon bir şey daha soracaktım, affedersiniz, eksik kalmasın lütfen. Siz yine söz ettiniz ama yargılanmanın yenilenmesi konusundaki uygulama nasıl? Yani, sanki o konuya ilişkin çok fazla uygulama yokmuş gibi. Onu araştırabiliyor musunuz? Tabii, icrayla ilgili bir başlığınız vardı "Yargı Kararlarının İcrası" diye. Tazminata mı gidiyor daha çok, yoksa yargılanmanın yenilenmesiyle yeniden hukuka uygun kararların oluşması mı gündeme geliyor? Bilginiz varsa tabii.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şöyle: Bunun ikisi de icra kapsamında farklı argümanlar. Hem tazminatın ödenmesini, AİHM tarafından hükmedilen tazminatın ödenmesi de bir zorunluluk, diğer taraftan da kişi mahkûm edildi diyelim, yargılamanın yenilenmesini talep etme hakkı sağlanması gerekiyor. Zaten bizim mevzuatımız buna elveriyor. Fakat malumunuz, bu, kişiye bağlı, zorunlu değil.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Mağdurlar gidiyor mu o yola?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Mağdurun gitmesi gerekiyor. Biz, tabii, genel anlamda, bütün ihlaller anlamında değil de Bakanlar Komitesine sunduğumuz eylem raporları veya eylem planları bağlamında yazıyoruz ve bunlarda yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurup başvurmadığını da açıklamamız gerekiyor. Zaten orada bekliyor ve çoğunlukla başvurulmadığını görüyoruz, tarafların çoğunlukla... Çok istisna olarak başvurulduğunu görüyoruz ve başvurular yapıldığı zaman da mahkemenin gerekli değerlendirmeyi yaptığını görüyoruz.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Kamu spotlarında diğer birtakım haklarla ilgili çok fazla sunumlar var ama temel insan hakları konusunda bu tür bir görsel çalışma da düşünüyor musunuz acaba? Çünkü basın yoluyla, televizyon, görsel medya yoluyla halka birtakım haklarını anlatmak, küçük, kısa yayınlar yapmak iyi olmaz mı?

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – Bizim, biraz daha çok Strateji Daire Başkanlığımız çalışıyor yani mutlaka çalışmalar da var. Olmazsa biz not alalım, yani ekşğimiz varsa çalışalım Sayın Vekilim.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – İyi olabilir herhâlde, değil mi?

ADALET BAKANLIĞI MÜSTEŞAR YARDIMCISI SELAHADDİN MENTEŞ – İyi de olur tabii, doğru. Yani İnsan Hakları Daire Başkanlığımızdan ziyade Bakanlığımızın diğer birimleri...

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Anladım.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Ben bir konuya açıklık getireceğim Başkanım.

BAŞKAN – Tamam, yalnız özür dileyerek söylüyorum, en geç on ikiyi kırk beş geçe toplantıyı bitirmek durumundayız. Yani ona göre şey yapalım.

Buyurun.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Tekrar sunum için teşekkür ederim.

O zaman, bizim bu istatistiklerde yer almamızın sebebi başlangıçtan itibaren aldığımız ihlal kararları, değil mi? Yani 2015 yılında bu 79 başvurudan daha fazla, aleyhine karar verilen farklı ülkeler var ama geçmişten bu yana çok fazla ihlal aldığımız için biz istatistiklerde yukarıdayız. Ha, bu da şunu gösteriyor: Son on senede yapılan yasal düzenlemeler ya da uygulamanın değişmesine yönelik çalışmalar ancak ilerleyen senelerde sonuçlarını gösterecek. Hemen anında karşılığını almıyoruz.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Başvuru daha ziyade, kararlar değil de.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Başvuru sayımız azaldı, yaklaşık üçte 1'e düştü, ihlal sayımız çok azaldı ama istatistiklerin değişmesi de ancak ilerleyen yıllarda söz konusu olacak.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Yıl içerisinde verilen ihlal kararı azalıyor, peyderpey azalıyor ama toplamda baktığımız zaman silemiyoruz.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Senelerin yekûnu olduğu için.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Artık senelerdir toplanmış ihlal kararları, ona yapacak bir şeyimiz yok.

FATMA BENLİ (İstanbul) – Tamam, teşekkürler. Kolay gelsin.

BAŞKAN – Şimdi izniniz olursa Tazminat Komisyonumuzun da bir sunumu olacak.

Hâkim Bey, buyurun.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 18

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ YASİN BULUT – Sayın Başkanım, öncelikle heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Çok da fazla vaktinizi almayayım, özet olarak anlatayım. Ülkemizde sürdürülen yargı reformu çalışmalarına rağmen, özellikle, vatandaşlarımızın AİHM önünde makul sürede yargılanma hakkının ihlali sebebiyle başvuruları olmuş. Bunlarda yoğun şekilde ihlal kararları çıkması üzerine Hükümetimizle AİHM arasındaki anlaşma çerçevesinde... 2012 yılında bir Ümmühan Kaplan kararı verdi AİHM. Bu kararında Türkiye’de yeterli ve tazmin edici, vatandaşın mağduriyetini giderici bir iç hukuk yolu ihdas edilmesi hâlinde, elindeki anlaşma çerçevesinde, ilk planda makul süre ve geç icra dosyalarının Türkiye’deki bu iç hukuk komisyonuna devrini kabul etti. Buna istinaden Türkiye Büyük Millet Meclisi 9 Ocak 2013 tarihinde 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan bir kısım başvuruların, bu Ümmühan Kaplan kararının icrası kapsamında, yani burada yeni bir iç hukuk yolu ihdas edilmesi için bir yıllık süre vermişti Hükümetimize, 9 Ocak 2013 tarihinde 6384 sayılı Yasa’yla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış bir kısım başvuruların tazminat ödenmek suretiyle çözümüne dair bir yasamız çıktı. Bu yasamız da 19 Ocak 2013 tarihli Resmî Gazete’de yayımlandı. Yayımlanmasından itibaren bir aylık süre sonrasında da Komisyonumuz Adalet Bakanlığı bünyesi içerisinde kuruldu.

Komisyonumuzun yapısı 5 kişiden oluşuyor; 4’ü hâkim sınıfından Sayın Adalet Bakanımız tarafından, 1’i de Maliye Bakanlığı personeli içerisinde Maliye Bakanımız tarafından atanan 5 kişiden oluşuyor. Komisyonun görev alanı, 23 Eylül 2012 tarihi baz alınarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının tanındığı tarihten önce vatandaşlarımızın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapmış olduğu derdest başvuruları kapsayacak şekilde düzenlenmiş. İlk, 6384 sayılı Yasa’da Komisyonun görev alanı, makul sürede yargılanma hakkının ihlaline ilişkin şikâyetler, bir de kesinleşmiş mahkeme kararlarının icra edilmemesi, geç icra edilmesi ya da hiç icra edilmemesini kapsıyor. Şöyle söyleyeyim: Komisyon kurulduğunda bu iki konu başlığı, Sayın Başkanım da daha iyi bilir, AİHM önündeki dosyalarımızın aşağı yukarı, yaklaşık yüzde 38’ine tekabül ediyordu, yani bu iki konu başlığı. Daha sonra biz bu önümüze gelen dosyaları karara bağlamaya başladık. Yasanın 2’nci maddesinde de almış olduğumuz ihlal kararları dikkate alınmak suretiyle Adalet Bakanının teklifiyle Bakanlar Kurulu kararıyla da Komisyonun yetki alanının, bu uzun yargılama ve icra dosyaları dışında genişletilme yetkisi tanınmıştı, Sayın Bakanlar Kurulumuz da 16 Mart 2014 tarihli Karar’la Komisyonun görev alanını 5 bent hâlinde de genişletti. Bunda da, bu kamulaştırma dosyalarında faiz işletilmemesi nedeniyle enflasyon karşısında bedellerin eridiğine ilişkin şikâyetleri vardı vatandaşlarımızın, bunlar, infaz hâkimliği önündeki savunma hakkının kısıtlandığı, ceza infaz kurumlarında Türkçe dışında dil kullanıldığında haberleşme hakkının engellendiği ve Türkçe dışındaki bu mektupların gönderilmediği ve ayrıca süreli ve süresiz yayınların kendilerine verilmediği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular da Komisyonun görev alanına verildi. En son 9 Mart 2016 tarihinde de ikinci bir Bakanlar Kurulu kararıyla Komisyonun görev alanı genişletildi. Burada da 3 mülkiyet hakkı ihlali, 2 de cezaevi olmak üzere beş ihlal alanı, bunlardan birincisi bu orman sınırları içerisinde kaldığı gerekçesiyle vatandaşın tapusunun iptal edilmesi gerekçesiyle, kıyı kenar çizgisi içerisinde kaldığı ve imar planında kamu hizmetine tahsis edilen taşınmazların vatandaşın elinden alınması sebebiyle mağdur olduklarına ilişkin yapılan başvurular, ceza infaz kurumunda tutuklu ve hükümlülerin disiplin yaptırımları nedeniyle özel hayatın gizliliğine ilişkin, ilk genişletmede Türkçe dışında mektuplardı, ikincisinde de Türkçe mektuplar da bu kapsam içerisine alındı.

Komisyonun işleyişi: Yasanın çıktığı tarihten ya da Bakanlar Kurulunun Resmî Gazete’de yayımlanma tarihinden itibaren altı ay içerisinde Komisyona başvuru yetkisi var vatandaşımızın, bu birinci süremiz ancak AİHM çok seri şekilde davranmadığı için bu altı aylık sürede gelemeyen vatandaşlarımız var. Bir de, ikinci bir aylık bir süre öngörülmüş. Bu da, Türkiye’de iç hukuk yolu oluşturulduğu gerekçesiyle, münhasıran iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle Komisyona gidin, bu hakları ihlal olarak Komisyona gidin, diye AİHM’in kabul edilemezlik kararı vermesinden sonra, bu karar kendisine tebliğ edildikten sonra vatandaşımızın bir ay içerisinde tekrardan Komisyona başvurma yetkisi var.

Müracaat: Biraz önce de bahsettiğim şekilde, Komisyonun yetkisi hem süreyle hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin belli maddeleriyle kısıtlı. Vatandaşımızın bize başvuruda bulunabilmesi için 23 Mart 2013 tarih ve öncesinde AİHM’e derdest bir başvurusunun bulunma şartı var. Bir de yasanın ve Bakanlar Kurulu kararının bizim görev alanımızdaki konularla ilgili başvurusu gerekiyor. Komisyonumuz 5 kişiden oluşuyor, salt çoğunlukla toplanıyoruz ve katılanların çoğunluğuyla karar veriyor.

AİHM önündeki bu uzun yargılama ve diğer ihlal alanlarına ilişkin olarak hızlandırılabilmesi için Komisyona başvurudan itibaren dokuz ay içerisinde başvuruları sonuçlandırma zorunluluğu getirilmiş. Şu

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 19

an itibarıyla da Komisyona giren başvurulardan eksik evrak dolayısıyla toplama gereği duyduğumuz dosyalar dışında bu dokuz aylık süre ihlal edilen dosya yok. Komisyonun başvurular hakkında karar verme süresi ortalama, aşağı yukarı yedi ay.

Komisyon kararlarına karşı on beş gün içerisinde müracaat edenlerin Ankara Bölge İdare Mahkemesine itiraz etme hakkı var. İtirazlar üzerine, yine süreyi hızlandırmak adına, bölge idare mahkemesi itirazı yerinde görecektir olursa dosyayı bize göndermiyor, esas hakkında kendisi karar veriyor. Bölge idare mahkemesinin kararlarına karşı yapılan başvurularda verilen kararlar kesin. Tabii ki müracaat eden vatandaşın, bu süre içerisinde bu kararı beğenmeyecek olursa Anayasa Mahkemesine, o iç hukuk yolunu da bitirdikten sonra tekrardan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine gitme hakkı var. Komisyon tarafından verilen ve kesinleşen tazminat tutarları Bakanlığımız, İnsan Hakları Daire Başkanlığımız tarafından yasa gereğince üç ay içerisinde hak sahiplerine, müracaat edenlere ödeniyor. 30 Mayıs 2016 tarihi itibarıyla -çok fazla vaktinizi almak istemiyorum istatistiki veri olarak- Komisyonumuza yapılan müracaat sayısı 7.618. Komisyon bu başvurulardan yüzde 95'ini, 7.228'ini sonuçlandırmış. Derdest olarak şu anda 390 dosya elimizde var. Ankara Bölge İdare Mahkemesinde bu dosyalardan 2.910 tanesine itiraz edilmiş. Komisyonun 2013 Şubat ayından itibaren şimdiye kadar hükmettiği tazminat miktarı 30 milyon 360 bin TL. Bu tazminatın da 28 milyon 530 bin TL'si de müracaat edenlere ödenmiş. Biraz önce de bahsettiğim şekilde...

BAŞKAN – Özür dilerim. Kararın kesinleşmesi bekleniyor mu?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ YASİN BULUT – Evet, bekleniyor Sayın Başkanım. Yani bize itiraz etmezse kesinleşiyor ya da bölge idare mahkemesine giderse kesinleşiyor. Kesinleştikten sonra biz kesinleşen kararımızı İnsan Hakları Daire Başkanlığına gönderiyoruz. İnsan Hakları Daire Başkanlığımız da gönderilen kararda üç ay içerisinde müracaat edenlere hükmetmiş olduğumuz tazminata şey yapıyor. Şimdi mesela 30 milyon 360 bin TL'sini hükmetmişiz, 28 milyon 530 bini ödenmiş, diğerleri de kesinleşme aşamasında olan yani ödenmeyenler. O ödeme hususunda da hiçbir sıkıntı şimdiye kadar çıkmamış. Bir de işte Bakanlar Kurulu kararıyla iki tane genişletme olmuştu. İlk genişletmeden kalan bir kısım dosya ve ikinci genişletmeden de olmak üzere toplam aşağı yukarı 1.500 tane dosyanın AİHM tarafından Komisyona devredilmesini bekliyoruz.

Şimdi, Tazminat Komisyonunun ülkemize katkılarından önce AİHM'e gittiğimizde şunu söylemişlerdi bize oradaki üst düzey yetkililer: "Bu Komisyonla biz şunu hedefliyoruz: Bir; bizim mahkeme kazansın çünkü elimizdeki dosyaları, havuzdaki dosyaları eriteceğiz, biz rahatlayacağız. İkincisi; ülkemiz rahatlasın." Çünkü biz de ihlal kararı veriyoruz tek tük ama bu iç hukukta olan bir şey yani istatistiklere girmeyen bir şey. Üçüncüsü de şunu demişti: İtalya'da kurulan bir Pinto Komisyonu vardı. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle bu komisyona gidilmiş ama oradaki yargılamalar mevcut yargılamadan daha uzun sürmüştü. Ondan dolayı işte dokuz ay içerisinde verilme zorunluluğu getirilmişti. "Biz, eğer siz başarılı olursanız, bu Komisyon, biz 47 ülkeye sizi örnek göstereceğiz." demişlerdi. Şimdilik de Komisyon mütevazı bir komisyon ama netice itibarıyla iyi işliyor.

Öncelikle, ülkemize katkı anlamında, AİHM önünde bekleyen dosyalarda Komisyonun aşağı yukarı 7.600 tane dosyayı karara bağlamasıyla 7 bin civarında bir düşüş oldu. Aynı zamanda ülkemiz aleyhine verilen ihlal kararlarında düşüş oldu. Aynı zamanda insan hakları alanında bir iç hukuk yolu ihdas ederek bunu bir farkındalık oluşturma anlamında, ikincisi, Sayın Başkanımın biraz önce söylediği gibi, AİHM önündeki dosyaların karara bağlanma süreci yedi yıl, sekiz yıl, hatta on yıla kadar gidebiliyor. Biz bunu dokuz ay içerisinde karar vermek... İşte, itiraza gidilse bile kesinleşme ve ödemesi maksimum bir buçuk yılda sonuçlanan bir süreçte müracaat edenlerin bu tazminatları almaları sağlandı.

Bir de, biz kesinleşen Komisyon kararlarımızı hızlandırıcı etki yapması amacıyla yasanın bize verdiği yetki dolayısıyla ilgili adli ve idari merciye gönderiyoruz. "Sizin eyleminiz nedeniyle devlet böyle bir tazminat ödemeye mahkûm olmuştur..." ve bu da onlar açısından da, mahkemeler açısından da, ilgili adli ve idari birimler açısından da bir farkındalık oluşturuyor. Daha başka bir şeyi de, AİHM önündeki dosya sayısı da, iş yükü de azalmış oluyor.

Şimdi, Komisyon çalışmalarının sonucunda -biraz önce de belirttiğim şekilde- AİHM Komisyon kurulduğundan bu yana yaklaşık olarak 7 bin tane dosyayı münhasıran Türkiye'de bir iç hukuk yolu oluşturulmuştur, öncelikle gidin, hakkınızı arayın diye yaklaşık 7 bin tane dosyayı kabul edilemezlik kararı vererek Komisyona devretti. Yaklaşık, işte, son Bakanlar Kurulu kararı genişletmesiyle de 1.500'e yakın dosyanın da Komisyona geleceğini düşünüyoruz. Bununla birlikte, AİHM önündeki hem dosya sayısının azalması hem iç hukukta bu farkındalığın oluşturulması faydalı oldu.

Onun dışında, hani, sayın heyetinizin sormak istediği sorular varsa... Ben çok fazla ayrıntıya girmek istemedim Komisyonun çalışmalarıyla ilgili.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 20

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Ben küçük bir şey sormak istiyorum.

BAŞKAN – Kısa lütfen... Dışışlerini de dinleyeceğiz.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Gayet kısa.

Şimdi, Anayasa Mahkemesine yapılan başvurular da var aynı nitelikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine olduğu gibi. Acaba bu yasanın geliştirilerek Anayasa Mahkemesine bu konuda, bu başlıklarla yapılan başvuruların tazminat talepli dönmesi sağlanabilir mi diye düşündüm çünkü bu, yukarıdaki işi azaltacak ama burada iç hukuka başvuru yolundaki zorunluluğu Anayasa Mahkemesine yük getirecek önümüzdeki süreç içinde. İyi ifade edebildim mi bilmiyorum.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ YASİN BULUT – Tam şey yapamadım ama... Şimdi, şöyle...

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurabilmek için Anayasa Mahkemesine başvurudan sonra ancak gidecek. Onun yerine, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular da -tazminat istemli- yasa kapsamına alınsa daha kolaylık sağlayıcı mı olur, yoksa bir iş yükü mü yaratır, bunu sormak istedim.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Şimdi, öncelikle kısa bir açıklama yapayım.

Şimdi, tazminat hemen hemen bütün dosyalarda isteniyor yani AİHM'e yapılan veya...

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Hayır, bu başlıklar altında, buradaki.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Evet, ona geleceğim efendim.

AİHM'e veya Anayasa Mahkemesine yapılan dosyaların tamamında tazminat isteniyor. Şimdi, tazminat konusunda devredilen dosyalar, hani 3 kişilik hâkim kurulu dedim, komite dedim, yani yerleşik içtihat konusu dosyalar. AİHM bu konuları artık detaylı incelemiyor yani esaslı dosya değil. Bu konular artık tamamıyla ihlal konusu. Sadece bakıyor, altı ayda başvurmuş mu, avukatı var mı, işte, kişi bu kişi midir; emsal uygulaması yapıyor. Zaten tablosu da var. Beş yılsa -uzun yargılama örneğin- şu kadar, dokuz yılsa şu kadar, iki dereceli yargıysa şu kadar, üç dereceli yargıysa şu kadar... Tamamen matematikleşmiş, formülleşmiş sistemin uygulaması. Bu tartışma Anayasa Mahkemesi açısından da var. Yani, Anayasa Mahkemesinde de... Mesela, Anayasa Mahkemesi yaklaşık 1.200 civarında karar verdi malumunuz, çok büyük bir çoğunluğu, yaklaşık 850-900 civarında -yanlış olmasın, rakamda hata olabilir- makul sürede yargılamaya ilişkin ve bekleyen dosyaların da büyük bir çoğunluğu yine bu şekilde makul sürede yargılamaya ilişkin. Dolayısıyla, burada da böyle bir sistem öngörülebilir. Tabii ki o yasama organımızın takdiri ama yasa değişikliği gerekiyor. Yani, Anayasa Mahkemesi...

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Bir yasa değişikliği, değil mi? Çünkü aynı. Bu başlıklar altında zaten belirgin hâle gelmiş. Uyulması zorunlu olan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin aldığı değeri çünkü Anayasa Mahkemesi esas alıyor. O noktada böyle bir kolaylık olabilir, belki sizin işiniz çoğalabilir.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANI HACI ALİ AÇIKGÜL – Yasa değişikliği gerekiyor.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Biz böyle bir öneriyi geliştirebiliriz İnsan Hakları İnceleme Kurulu olarak da tekrar tartışarak bu konuyu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuruda bir kolaylık sağlanmışsa, yurttaş açısından da çünkü bu tazminatın ödenmesi konusu, anılan yasada, 6384 sayılı Yasa'ya ek bir maddeyle Anayasa Mahkemesindeki aynı başlıklardaki tazminat taleplerinin de tazminat komisyonuna yönlendirileceği değil mi öyle geliyor, yönlendirilerek geliyor size?

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ YASİN BULUT – Tabii ki yasal değişiklik mutlaka lazım.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Doğrudan başvuru olmuyor. Bir yasa değişikliği düşünebiliriz, konuşabiliriz bunu.

BAŞKAN – Evet.

ADALET BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI DAİRE BAŞKANLIĞI TEMSİLCİSİ YASİN BULUT – 6384 sayılı Yasa, çünkü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılmış bir kısım başvurular için, yani AİHM önündeki havuzda... Yani 23 Eylül 2012 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanındı. Bu tarihten önce gitmiş vatandaşımızın AİHM önündeki derdest dosyaları açısından da Türkiye'de bir iç hukuk yolu ihdas edelim, o dosyaları da içeride eritelim mantığıyla çıkarılmış bir yasa.

Müsaade ederseniz, ben istatistiklerin çok derin ayrıntısına inmedim ama, Komisyonun vermiş olduğu kararlardaki memnuniyet açısından da ve itirazı sonucunda verilen kararlar açısından da sadece kısa bir bilgi vermek istiyorum.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt : İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 21

Komisyonumuz şu ana kadar 7.618 tane karar verdi. Bu kararların 2.910 tanesi bölge idare mahkemesine gitti, 2.825 tanesi incelenmiş, 2.810 tanesi reddedilmiş yani "Komisyon kararı yerindedir." diye. Çok az miktarda bir itiraz yerinde görülüp kararımız düzeltilmiş, onu da bilgilerinize arz ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bir dostluk grubu toplantımız var 12.30'da bizim Başkanım.

BAŞKAN – O zaman Meltem Hanım'ı dinleyelim. Zaten çeyrek kala bitirmemiz gerekiyor.

Buyurun.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI UZMANI MELTEM AKSEN - Çok kısa efendim...

Teşekkür ederim.

Sizi ve Komisyonun değerli...

BAŞKAN – Şeyi önemsiyorum ama yani sizin, Dışişleri Bakanlığının bu konuda güzel çalışmaları vardı. O sebepten dolayı "çok kısa" derken, bir dakika falan olmasın yani.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI UZMANI MELTEM AKSEN – Sağ olun.

Şöyle ki: Aslında benim notlarımda yer alan konuların, unsurların büyük bölümü Sayın Açıkgül'ün sunuşunda olduğu için ben onları tekrar etmiyorum artık hem değerli vaktinizi almamak hem de tekrara girmemek için.

BAŞKAN – Estağfurullah.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI UZMANI MELTEM AKSEN – Ben daha farklı bir konuda bilgi vermek isterim uygun görürseniz.

Avrupa Konseyine üye ülkelerin parlamentolarında bu AİHM kararlarının icrası sürecine katılım nasıl olmuş, bu konuda ben bilgi vereyim size.

Bu konuda farklı yöntemler izlenmiş. Örneğin, gruplamak gerekirse, özel komisyonlar kurulması bir yöntem olarak benimsenmiş. İngiltere, Arnavutluk, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan gibi bazı ülkeler AİHM kararlarının icrasının takibi için özel komisyonlar oluşturmuşlar. Diğer bir yöntem, hukuk ya da insan hakları komisyonlarına bağlı alt komisyonlar kurularak konunun alt komisyonlarda ele alınması şeklinde olmuş. Bunlara örnek de Çek Cumhuriyeti, İrlanda, Polonya, Romanya gibi ülkeler gösteriliyor.

Diğer bir model olarak da ana akım modeli benimsenmiş. Ana akım modelinde özel komite kurulmayıp konu bazında hangi komitenin konusuna, ilgi alanına giriyorsa eğer ihlale ve AİHM kararına konu olan ihlal başlığı, o komite tarafından incelenmiş. Buna örnek de Danimarka, Hollanda, Rusya Federasyonu ve İsveç olarak gösteriliyor.

Son model de "melez model" diye geçiyor, hibrit model. Bu da özel komisyonlarla ana akım modelini birleştiren bir model. Görev alanında insan hakları konuları olan birden fazla komisyon ya da alt komisyon mevcut. Bunların yetkisinin AİHM kararlarının icrasını kapsayabildiği gibi kapsamadığı örnekler de var. Bu durumda genellikle hükümet tarafından yıllık ya da iki yılda bir hazırlanan raporlarla komisyonlara ya da parlamentolara bilgi sunulur sistem yürütülmüş. Buna örnek olarak da Ermenistan, GKRY, Almanya ve İtalya verilebilir.

Onun dışında, ben Dışişlerinin şu anki yetkisini tekrarlamalı mıyım bilmiyorum, zaten açık sanırım. Biz, 1987 yılında bireysel başvuruların devletimizce tanınmasından itibaren 1 Mart 2012 tarihine kadar bu işi Dışişleri Bakanlığının İnsan Hakları Dairesi olarak yürüttük. O tarihe yani devir tarihine kadar derdest olan yani kararı çıkmamış olan bütün başvuruları da hâlâ daha yürütmeye devam ediyoruz ama bu çok fazla değil, 300 civarında elimizde hâlihazırda devam eden başvuru mevcut, bunlar da zaten çoğunlukla artık karar aşamasına gelmiş olan başvurular ve hızlı bir şekilde sonuçlanıyor.

Bunun dışında, yine, Sayın Açıkgül'ün belirttiği gibi, dış politika bağlantılı olan, yeni gelen yani 1 Mart 2012 tarihinden sonra gelen başvurularda da eğer dış politika bağlantısı varsa Dışişleri tarafından takip ediliyor, olmayan her şey yine Adalet Bakanlığımızca yürütülüyor. Buna örnek vermek gerekirse, 1915 olaylarına ilişkin başvurular, cemaat vakıflarıyla ilgili mülkiyet başvuruları, vatandaşlarımız ve soydaşlarımızın diğer devletler aleyhine yaptıkları başvurular, bunlara Türkiye Cumhuriyeti'nin müdahil olup olmaması gibi konular da yine Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülen konular.

Kararların icrası kısmına geçtiğimizde de yine aynı iş bölümü geçerli. Eğer dış politika bağlantılı olan bir konuya icra kısmını yani Delegeler Komitesine kararın icrasının takibini Dışişleri Bakanlığı yapıyor, bunların dışındaki diğer bütün ihlal kararları da Adalet Bakanlığınca icra ediliyor.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Bu vakıflarla ilgili hâlâ dosyalar var mı elinizde? Sanki sonuçlandı bunlar.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI İNSAN HAKLARI UZMANI MELTEM AKSEN - İşleyen kalmadı diye biliyorum ben de ama artık bunların icra bölümü başlayacak.

BAŞKAN – Ben teşekkür ediyorum sizlere de.

T B M M

Tutanak Hizmetleri Başkanlığı

Komisyon : İnsan Hakları Komisyonu

Tarih : 2/6/2016

Saat :

Kayıt: İnsan Hak. Stenograf :

Uzman : Sayfa: 22

Sorular varsa onları da alalım, yoksa da teşekkür ediyorum.

Ben çok verimli olduğunu düşünüyorum, gerçekten çok faydalı bilgiler paylaşıldı ve biz de inşallah, önümüzdeki günlerde tekrar bu konuyla ilgili İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Divanı olarak oturup meseleyi müzakere ederiz, salı günü, önümüzdeki hafta olabilir. Kısa zaman içerisinde inşallah size bilgi verebiliriz. Akabinde de tekrar ihtiyaç olursa yine bir mütalaa ederiz ortada olan soruları.

Ben ilgi ve alakanızdan dolayı, katkınızdan dolayı özellikle teşekkür etmek istiyorum, sağ olun.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Ayrıca sizin bize önerilerinizi de bekleriz.

BAŞKAN – Tabii, biz zaten hazırladığımız zaman arkadaşlarımıza iletiriz, onların da eğer önerileri varsa onları da alırsınız, o doğrultuda Komisyonumuza sunarız.

Tekrar tekrar teşekkür ediyorum, hayırlı çalışmalar diliyorum.

Toplantımızı bu şekilde kapatıyorum, hayırlı günler.

Kapanma Saati: 12.27

